

Tietokone avuksi ja iloksi

- myös omien luovien tuotosten teossa

Ensimmäinen 'Tietokone avuksi ja iloksi' opasti käyttämään tietokonetta, hakemaan tietoa verkosta ja käyttämään verkkopalveluita. Nyt käsissäsi oleva toinen osa vie sinua eteenpäin tietokoneen ja tietoverkkojen monipuoliseen maailmaan.

Tämä kirjanen ei varsinaisesti opeta, vaan antaa vinkkejä ja rohkaisee etsimään. Internetistä löydät paljon mielenkiintoisia, vapaasti omaan käyttöön tarkoitettuja ohjelmia jotka auttavat sinua päästämään luovuutesi valloilleen. Kun teet tietokoneella asioita, joista pidät, opit myös käyttämään konetta ja verkon palveluita aina paremmin ja paremmin.

Opettele etsimään ja 'imuroimaan' ohjelmia verkosta. Opettele käsittelemään skannattuja kuvia ja digikamerasi valokuvia. Tee digitaalisia tarinoita, yhdistä kertojan ääni ja kuva.

Kirjoitatko pöytälaatikkoon? Miksi et julkaisisi kirjoituksiasi verkossa? Oppaasta löydät vinkkejä niistä sivustoista, missä voit julkaista kirjoituksiasi ja keskustella niistä ja muiden teksteistä. Perusta oma päiväkirja verkkoon, kirjoita tietokirjaa.

Voit myös kuunnella musiikkia omalla tietokoneellasi ja tallentaa mielimusiikkiasi verkosta. Etsi lempia artistisi kotisivut, sieltä voit löytää uutta ja mielenkiintoista.

Ennen kaikkea, ole utelias ja rohkea, tutustu erilaisiin mahdollisuuksiin. Luo uutta uudella tavalla.

Mutta mitä teetkin, muista tekijänoikeudet ja tietoturva. Lue huolella sivut 28-31.

Keskiaukeamalta löydät tietoa myös digiTV:stä.

Lämmin kiitos opetusministeriölle, liikenne- ja viestintäministeriölle sekä hallituksen tietoyhteiskuntaohjelmalle, jotka mahdollistivat oppaan julkaisemisen, sekä kaikille toimitustyössä auttaneille yhteistyökumppaneille.

Mielenkiintoisia digitaalisia luomishetkiä!

Tekijät

Sähköisessä muodossa oppaan saat osoitteesta www.vsy.fi

Piirroskuvat ja kansi: Susanna Vähämäki
Toimitus: Opinpaja Oy ja Avanti Oy

1. luku

Osaatko imuroida, polttaa ja skannata?

Teksti: Kalle Ermilä ja Emma Littunen, eTupa

Tässä luvussa saat vinkkejä siitä, kuinka tietoa, oli se sitten kuvia, tekstiä, videota tai ääntä, tallennetaan CD levyille, kuinka saat valokuvat tietokoneelle ja kuinka saat käyttöösi vapaasti käytettäviä ohjelmia imuroimalla niitä Internetistä. Tässä luvussa opastettaviin asioihin viitataan myös myöhemmissä luvuissa.

Tiedon tallentaminen CD:lle ja DVD:lle

On olemassa CD ja DVD levyjä. CD-levyt ovat kapasiteetiltaan pienempiä kuin DVD-levyt. DVD-levyjä käytetäänkin suuren kapasiteettinsa vuoksi usein liikkuvan videokuvan tallennusvälineenä.

Levyjen polttamiseen tarvitaan kirjoittava CD- tai DVD-asema. Lähes kaikki nykyiset tallentavat DVD-asemat osaavat polttaa sekä CD-, että DVD-levyjä.

CD ja DVD levyjä on olemassa eri tyyppisiä:

- R (Recordable) -levyille tallennettaessa tieto poltetaan levyille pysyvästi, eikä kertaalleen kirjoitettua levyä voi tyhjentää tai käyttää uudestaan
- RW (ReWritable) -levyn voi tyhjentää ja käyttää uudelleen.

DVD-levyille on olemassa tämän lisäksi muitakin tyyppimääritteitä, kuten DVD-R, DVD+R, DVD-ROM. Nämä levyt ovat käyttöperiaatteeltaan keskenään samanlaisia, mutta tarkista kuitenkin oman DVD-asemasi yhteensopivuus erityyppisten DVD-levyjen kanssa.

Valitse tietoa tallentaessasi, mihin muotoon haluat tiedon levyille. Jos esimerkiksi haluat polttaa musiikki-CD-levyn, jota kuuntelet tavallisella stereo-laitteistolla, valitset levyn tyypiksi audio-CD. Jos taas tallennat tiedostoja, joita on tarkoitus lukea tietokoneella, valitse levyn tyypiksi data-CD.

Tietojen tallentaminen CD-levylle onnistuu monella eri ohjelmalla, kuten: Nero, Roxio, Sonic sekä DeepBurner. Windows XP -ympäristössä voit polttaa levyjä ilman erillisiä ohjelmia.

Näin tallennat CD- tai DVD-levylle Windows XP:n omalla työkalulla:

- Aseta tyhjä levyaihio levyasemaan
- Avaa Oma tietokone ja tuplaklikkaa CD/DVD-asemaa
- Avaa toiseen ikkunaan sijainti, jossa tallennettavat tiedostot sijaitsevat
- Raahaa haluamasi tiedostot CD/DVD aseman ikkunaan
- Valitse ”Tiedosto” -> ”Tallenna valitut tiedostot CD(tai DVD) levyille”
- Ohjattu levyille tallennustoiminto käynnistyy
- Anna levyille vielä nimi, sen jälkeen tallennus alkaa
- Windows ilmoittaa kun levy on valmis
- Älä poista levyä asemasta kesken kirjoituksen.

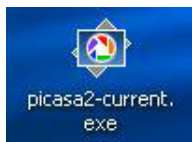

Ohjelmien asennus Windows-ympäristössä

Helpoin tapa hankkia käyttöönensä vapaasti levityksessä olevia ilmaisohjelmia on imuroida ne Internetistä. Myös useimpien maksullisten ohjelmien kokeiluversiot ovat kaikkien ladattavissa ohjelmistovalmistajien Internet-sivuilta.

Yleisohje

Eri ohjelmien asennukset poikkeavat toisistaan ohjelmasta, sen luonteesta ja ominaisuuksista riippuen. Yleensä ohjelmien asennusperiaate on kuitenkin sama ohjelmasta riippumatta. Ohjelman asennuspaketti avataan, jolloin asennusohjelma käynnistyy. Asennusohjelma kysyy käyttäjältä esimerkiksi ohjelman asennussijainnin ja asennettavat ohjelman osat. Asennuksen aikana hyväksytään ohjelman asennus ja käyttöoikeustiedot. Kun asennus on valmis, on ohjelma valmis käytettäväksi.

Harjoittele lataamalla koneellesi kuvienkäsittelyohjelma Picasa

- Lataa ohjelman asennuspaketti osoitteesta

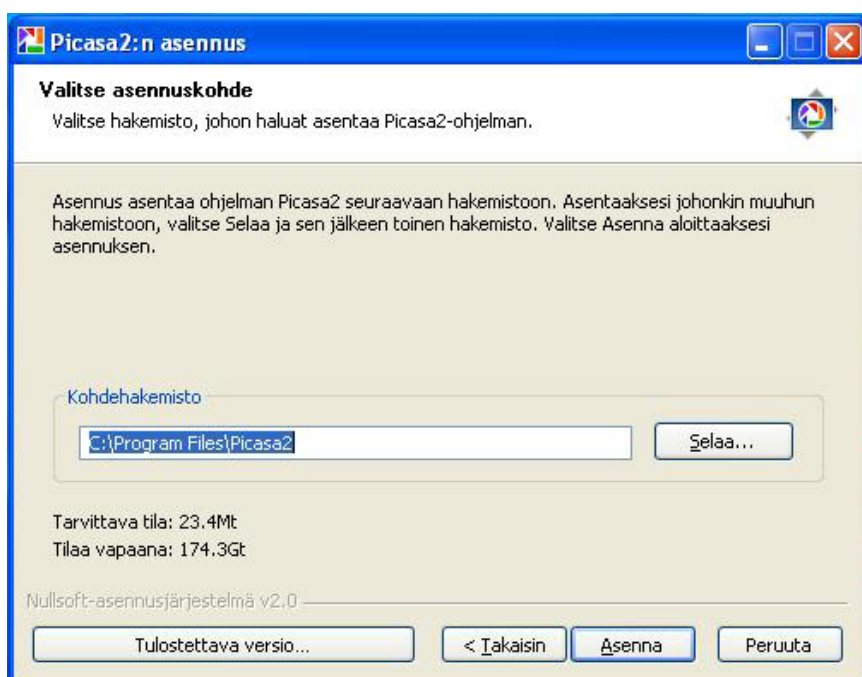
picasa.google.fi/

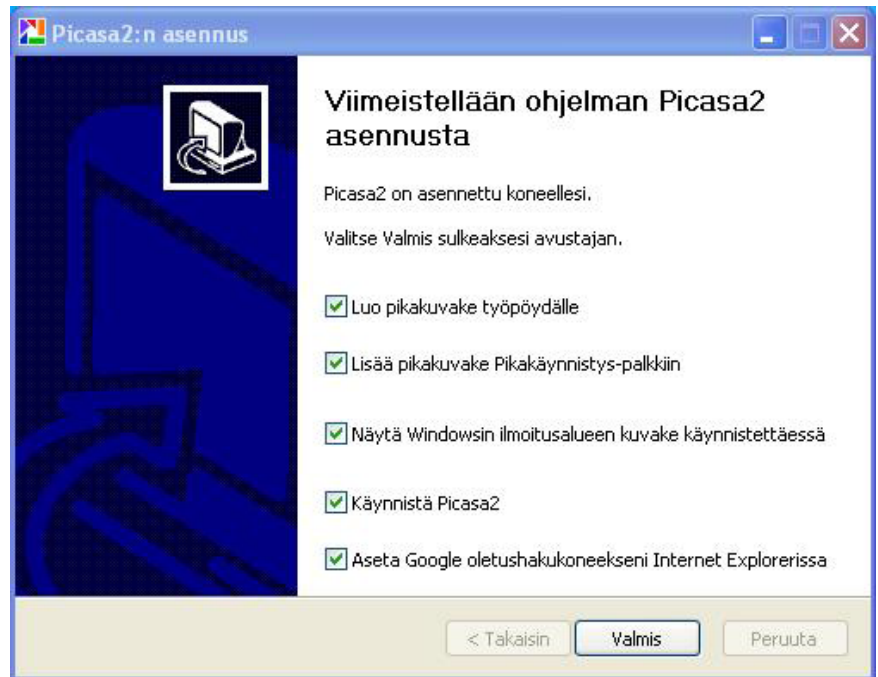
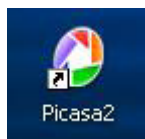
(picasa2-current.exe) Tiedoston koko on noin 5 Mt. Asennuspaketti on hyvä tallentaa työpöydälle.

- Käynnistä ohjelman asennus avaamalla asennuspaketti. Tietoturvaohjelmisto saattaa kysyä lupaa päästää sovellus Internetiin. Anna lupa.

- Hyväksy käyttöoikeussopimus.
- Valitse ohjelman asennussijainti. Oletuksena oleva "C:\Program Files\Picasa2\" on hyvä paikka asentaa ohjelma.

- Valitse "Asenna".

- Asennuksen valmistuttua, voit valita pikakuvakkeen sijainnit, käynnistyykö Picasa heti asennuksen jälkeen ja haluatko asettaa Googlen oletushakukoneeksi. Kaikki valinnat ovat oletuksena valittuna ja ne voi hyvin antaa olla näin.
- Valitse tämän jälkeen ”Valmis”. Tässä vaiheessa voit jälleen antaa sovellukselle luvan päästä Internetiin, jos tietoturvaohjelmasi sitä pyytää.
- Käynnistyttyään ensimmäisen kerran Picasa kysyy haluatko etsiä tietokoneen kaikki kuvat, valitse ”Jatka”.

Jatkossa ohjelma käynnistyy esimerkiksi työpöydän kuvakkeesta.

Kuvien tai tekstin siirtäminen sähköiseen muotoon skannaamalla

Skannaamisella tarkoitetaan minkä tahansa paperilla olevan materiaalin siirtämistä tietokoneelle digitaaliseen muotoon.

Tähän tarvitset kuvanlukijan eli skannerin, joka on tietokoneeseen kytkettävä oheislaite.

Skannausvaiheessa kuvan tarkkuus, eli digitaalisen kuvan koko, on helppo valita. Jos skannaat kuvan liian pienellä tarkkuudella ja suurennat sen myöhemmin tietokoneella, kuvan laatu kärsii. Mieti siis ennen skannaamista, mihin tarkoitukseen käytät kuvaa. Jos lähetät kuvaa esimerkiksi sähköpostilla ja pelkästään tietokoneen ruudulla katseltavaksi, kannattaa se skannata pienikokoisena. Jos taas skannaat valokuvan muokkaamista ja tulostamista varten, kannattaa se skannata isoimmalla mahdollisella tarkkuudella.

Jos haluat skannata tekstiä käsiteltävään muotoon, valitse jo skannatessa kuva tekstimuotoiseksi. Tällöin voit muokata tekstiä tavallisilla tekstinkäsittelyohjelmilla.

Skannaamiseen voit käyttää skannerin valmistajan ohjelmistoa, kuvankäsittelyohjelman skannausominaisuutta tai käyttöjärjestelmän omaa skannaustoimintoa (Windows XP).

Lisätietoa kuvan koosta ja tallennusmuodoista seuraavassa luvussa.

2. luku

Digitaalista kuvitusta

Teksti: Eeva Kallioranta

Tässä luvussa kerrotaan, mitä tarkoitetaan digitaalisella kuvalla. Saat vinkkejä, miten siirrät kuvan digitaalikamerasta tietokoneelle ja miten muutat kuvan kokoa ja rajaat kuvaa.

Kuvan siirto kamerasta tietokoneelle

Digitaalikamera tallentaa kuvan digitaalisena tiedostona. Kuvan voi siirtää käsiteltäväksi tietokoneelle. Sen voi myös polttaa CD- tai DVD -levylle, tulostaa tai lähettää sähköpostilla tai kännykällä. Digitaalikuvaa voit muokata tietokoneella. Voit muun muassa rajata, muuttaa kuvan kokoa, väriä tai tehdä kuvaan korjauksia ja muutoksia, eli manipuloida sitä.

Digitaalikameran kuvat tallentuvat kameran muistikortille. Voit siirtää kuvat tietokoneelle, kameran mukana tulleen USB -johdon avulla. Kun siirrät kuvia ensimmäisen kerran, joudut ehkä asentamaan kameran mukana tulleen ohjelman koneellesi. Voit myös siirtää kuvat koneelle suoraan muistikortilta. Ota kortti kamerasta ja laita se tietokoneeseen liitettyyn muistikortin lukulaitteeseen. Kuvat saat näkyviin silloin esimerkiksi resurssienhallinnan kautta.

USB-johdolla siirrät kuvat digikamerasta tietokoneelle.

Pikseli

Digitaalikamera jakaa kuvan miljooniksi pieniksi neliöiksi eli pikseleiksi. Pikselit ovat niin pieniä, ettei niitä voi normaalista kuvasta erottaa ilman suurentamista. Myös tietokoneen näyttö muodostuu pikseleistä, neliömäisistä valopisteistä.

Resoluutio

Resoluutio kertoo, kuinka monesta pikselistä eli pisteestä kuva muodostuu esim. 300 dpi (dots per inch) eli 300 pistettä tuumalla. Mitä tiheämmässä pisteet ovat, sen tarkempi kuva on. Kun pisteitä on paljon ja tiheässä, kuvan tiedostokoko on silloin suuri, mutta ei välttämättä fyysinen koko eli se, kuinka paljon kuva on senteissä tai tuumissa.

Hyvä, painokelpoinen resoluutio 300 dpi. Kuva on tarkka, 'pikselineliöitä' ei erota.

Huono resoluutio. Pikselien määrä vähäinen, joten 'pikselineliöt' selvästi näkyvissä.

Yleisimmät kuvan tiedostomuodot

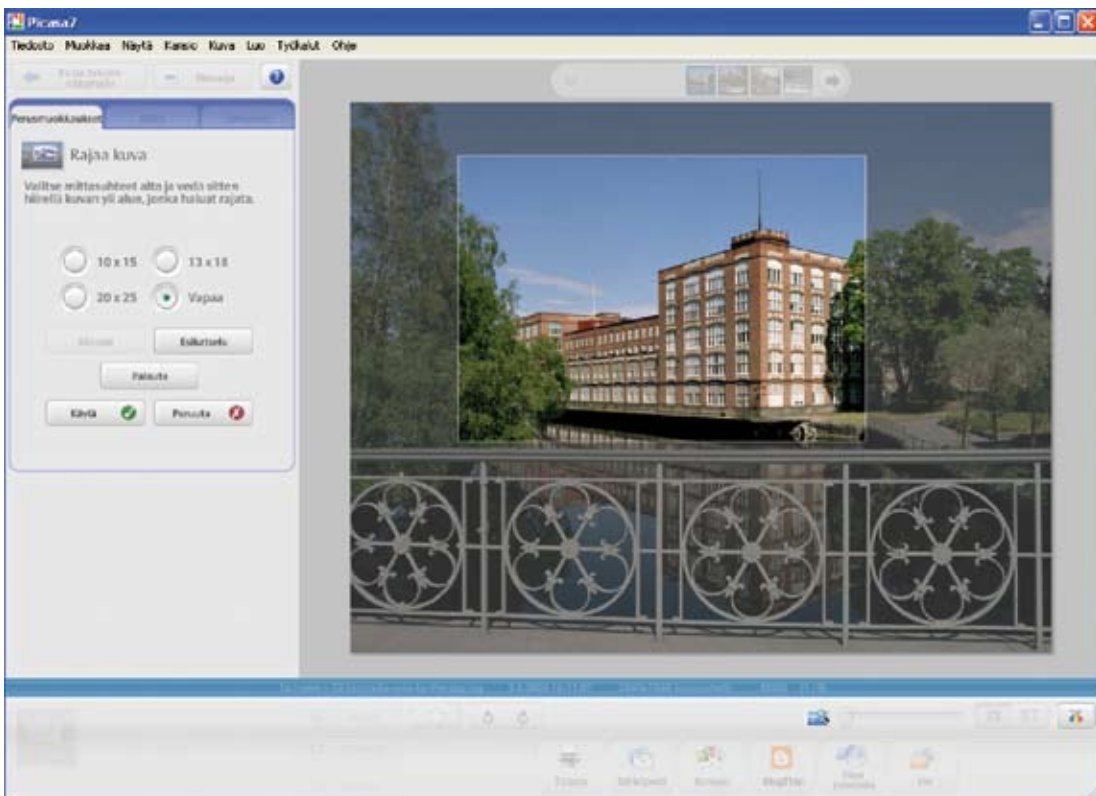
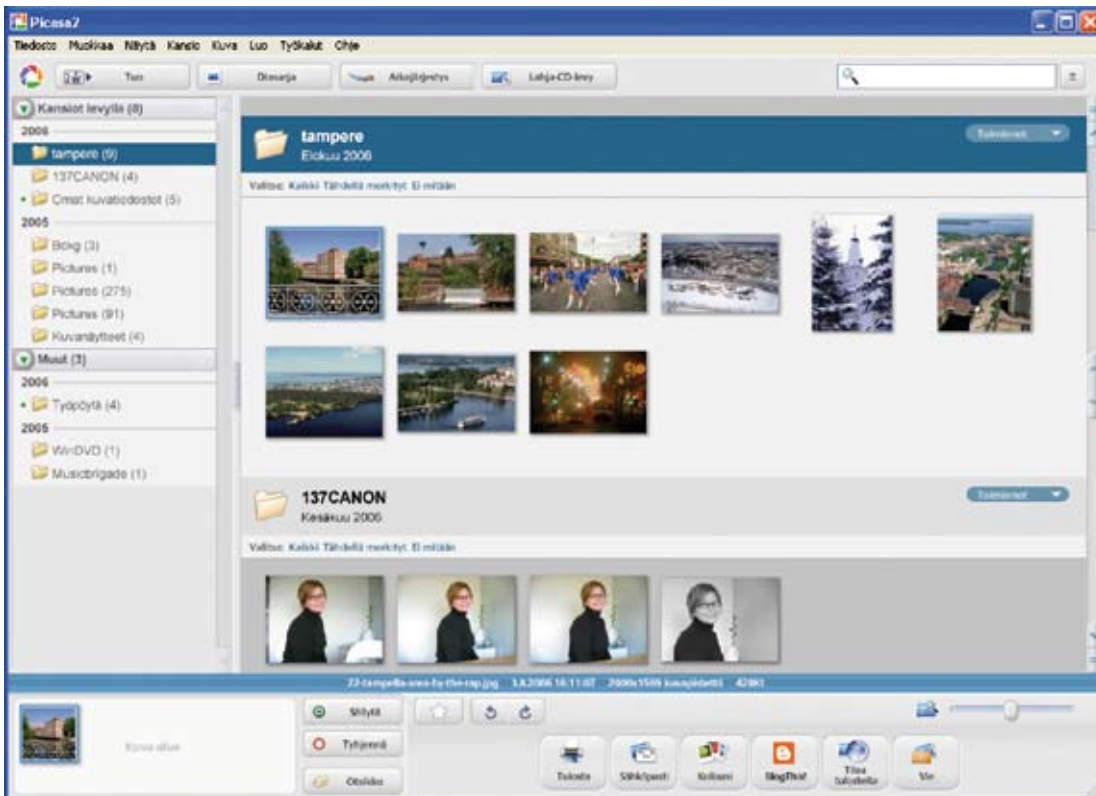
- JPG on pakattu kuvamuoto, se on yleensä tiedostokooltaan pieni. Se soveltuu erityisesti valokuvien esittämiseen verkossa.
- GIF on myös pakattu kuvamuoto. Se soveltuu viivakuvien ja niukkaväristen graafisten logojen ja kuvioiden esittämiseen verkossa.
- TIFF on pakkaamaton kuvamuoto, jossa on tallella kuvan koko informaatio. Sen tiedostokoko on suuri, mutta se soveltuu hyvin tulostettaviin ja painettaviin kuviin.
- BMP on myös pakkaamaton kuvamuoto. BMP on käytössä muun muassa Windows'in Paint'issa oletustiedosto-formaattina. Muuten se on melko vähäisessä käytössä.

Kuvankäsittely

Voit käsitellä kuvia kuvankäsittelyohjelmalla. Usein kameran mukana tulee ohjelma, jonka voit asentaa CD:ltä koneelle. Jos sinulla ei ole omaa ohjelmaa, voit ladata esimerkeissä käytetyn ilmaisohjelman Picasan. Ohjelman asennusohje on sivuilla 3-4. Picasa etsii halutessasi kaikki kuvat koneeltasi ja näyttää ne päiväyksen mukaan.

Picasa näyttää kuvat kansioittain pieninä kuvakkeina. Voit järjestellä ja lisätä kommentteja kuviin. Kuvan voit valita käsiteltäväksi kahdella klikkauksella.

Tutustu rohkeasti ohjelman valikoihin.

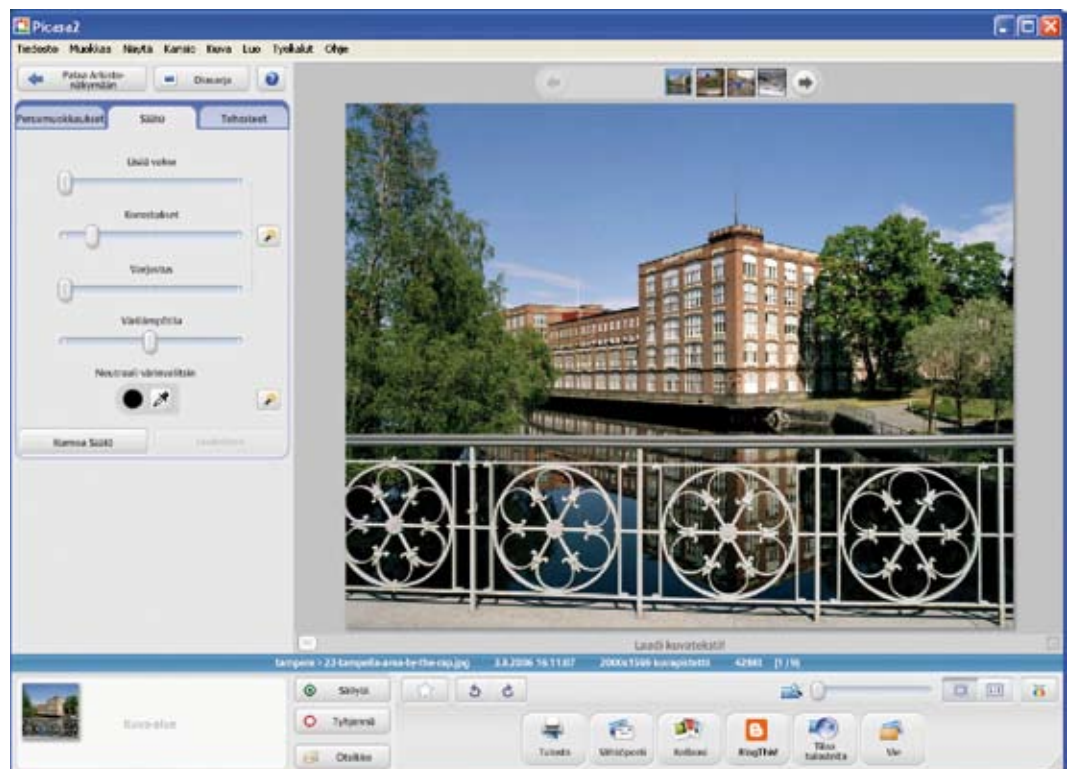
Kuvan rajauksesta seuraavalla sivulla.

Kuvan raja

Kuvan rajauksella voit tuoda esiin kuvan kiinnostavimman osan. Rajaustyökalun löydät perusmuokkaukset välilehdeltä. Rajauksen teet pitämällä hiiren vasenta painiketta alhaalla ja vetämällä samanaikaisesti. Hyväksy rajausta Käytä-painikkeella.

Värin ja valoisuuden säätö

Voit kokeilla ”Kokeilen onneani” -painiketta tai automaattista värin- ja kontrastinsäätöä, ne ovat usein riittäviä. Tarkemmat säädöt löytyvät säätö -välilehdeltä, josta löytyvät liukusäätimet. Kokeile rohkeasti - voit aina perua muutokset. Kannattaa kokeilla ohjelmasta löytyviä vaihtoehtoja, muun muassa punasilmäisyyden poistoa. Kun olet tyytyväinen, tallenna muutokset.

Kuvan tallentaminen toiseen kansioon

Valitse kuva ja paina Vie -painiketta.

Voit muuttaa kuvan fyysistä kokoa liukusäätimellä, sekä säätää jpg-pakkausta. Mitä pienempi prosentti sitä pienempi tiedostokoko ja huonompi kuvanlaatu.

MUISTA!

Ota valokuvistasi aina myös varmuuskopiot. Ja tietysti parhaat kannattaa tulostaa paperikuviksi.

Sähköposti ja Internet

Voit lähettää kuvia sähköpostin liitteenä. Kaikkiin sähköposteihin ei mahdu isoja tiedostoja, joten pienennä kuvan leveyttä ja korkeutta ja tallenna kuva jpg-tiedostona. Kuvan koko on hyvä olla alle yhden megatavun.

Picasassa on mahdollisuus lähettää suoraan kuvia sähköpostin liitteenä. Ohjelma muuntaa automaattisesti kuvan tiedostokoon pieneksi. Ominaisuus toimii vain, jos käytät sähköpostina Outlookia tai Gmailia.

Internetiin tuleviin kuviin resoluutioksi riittää 72 pikseliä tuumalla.

Kuvien esittäminen

Kun haluat esittää kuvia ystäville, käytä diasarja-toimintoa. Voit kätevästi selailla kansion kuvia koko näytön kokoisena. Diasarjan voi myös tallentaa lahja-CD-levy -toiminnon avulla.

Tulostaminen

Valokuvausliikkeet tulostavat digikuvista paperiversioita, myös Internetistä löytyy tulostuspalveluita. Kuvat lähetetään palvelun sivujen kautta ja saat kuvat postissa kotiin. Tulostettavaksi tarkoitettu kuva saa olla alkuperäisessä tiedostokoossa hyvän tulostusjäljen varmistamiseksi. Kuvan tiedostokoko voi silloin olla useitakin megatavuja.

Omaa tulostinta ei kannata hankkia, jos tulostat vähäisiä määriä. Tulostimet ovat halpoja, mutta paperi ja tulostinvärit ovat kalliita.

3. luku

Kirjoitan...

runoa, päiväkirjaa, tietokirjaa, omaa kirjaa

Teksti: Lauri Levola, Rihmasto ja Elina Harju, Opinpaja Oy

Tässä luvussa opit mikä on blogi ja mikä wiki. Saat vinkkejä siitä, miten voit julkaista omia kirjoituksiasi verkossa tai jopa julkaista oman kirjan.

Pöytälaatikon sisältö nettiin

Internet on mullistanut harrastajakirjoittamisen. Omien tekstien esiintuominen, palautteen saaminen ja kontaktit muihin kirjoittajiin ovat helpottuneet huomattavasti.

Kun aikaisemmin aloittelevien kirjoittajien ensimmäisiä julkaisukanavia olivat kirjallisuuslehdet ja -antologiat, nykyään pöytälaatikkotekstinsä voi kipata myös suoraan nettiin. Kenellä tahansa on mahdollisuus julkaista tuotantoaan verkossa, ja tilaa riittää. Toiset julkaisevat tekstejään kotisivuillaan tai nettipäiväkirjoissaan, toiset tekstien julkaisuun tarkoitetuilla foorumeilla.

Myös kirjoittavien ihmisten keskinäinen kommunikointi on muuttunut suuresti, Internet on mahdollistanut sen, että kirjoittamisesta voi keskustella iättömänä ja nimettömänä, eikä asuinpaikka tai keskustelijoiden määrä ole rajoite.

Julkaisulle kynnyks ja kanava

Yksi esimerkki uusien kirjoittajien julkaisu- ja keskustelukanavista on Rihmasto (www.rihmasto.net).

Rihmasto julkaisee sivuillaan tuoretta proosaa ja lyriikkaa sekä myös esseitä ja kirjakritiikkejä. Rihmaston tekstien julkaisusta päättää toimitus, toisin kuin suurimmassa osassa Internetin kirjallisia julkaisukanavia. Julkaistavia tekstejä usein myös muokataan ja hiotaan yhdessä kirjoittajan kanssa. Voit lähettää tekstejäsi Rihmastoon sähköpostilla.

Rihmasto voi olla sähköinen ponnahduslautasi kohti oman teoksen julkaisua. Nopeasti laskettuna Rihmastossa vuosien varrella julkaistuista kirjoittajista yli kymmenen on julkaissut oman kirjan, ja kymmenet ovat julkaisseet tekstejään antologioissa ja kirjallisuuslehdissä sekä loistaneet kirjoituskilpailuissa.

Keskustelua ja kommentteja

Rihmaston keskustelufoorumilla keskustellaan päivittäin eri aiheista, niin kirjoittamisen helppoudesta ja vaikeudesta kuin kirjailijoista ja kirjoistakin.

Keskustelufoorumin suosituin osio on Pöytälaatikko, jonne keskustelijat voivat lisätä omia runojaan ja proosanpätkiä. Kirjoittajat myös kommentoivat toistensa tuotoksia. Pöytälaatikossa saatetaan myös väsätä jatkokertomusta tai rakentaa runoa yhteisestä aiheesta. Kirjoittaminen saa olla myös hauskaa, tämä on hyvä tapa irrotella oman tekstin kanssa, kokeilla omia rajojaan.

Sähköinen kirjoittajapiiri

Rihmastossa on mahdollisuus perustaa myös kirjoittajapiirejä, pienempiä yhteisöjä keskustelupalstan oheen. Kirjoittajapiirit ovat suljettuja ja vain jäsenet pääsevät lukemaan sinne lähetettyjä viestejä.

Kirjoittajapiiri on oiva tapa intiimimpään keskusteluun, kun ei halua jakaa runojaan tai novellejaan kaikkien internetin käyttäjien kanssa. Kynnys julkaista omaa tekstiään muiden luettavaksi pienenee. Pienempi ryhmä voi olla palautteen kannalta myös tehokkaampi. Tekstiin paneudutaan tarkemmin, koska myös omasta tekstistä toivotaan syventynyttä palautetta.

Kirjoittajapiirin voi perustaa kuka tahansa ja siihen saa apua sivun ylläpitäjältä. Sähköinen kirjoittajapiiri voi olla toimiva lisä myös ”reaalimaailmassa” toimivalle kirjoittajaryhmälle.

Tutustu näihin julkaisufoorumeihin:

www.rihmasto.net – kirjoittajien julkaisu- ja keskustelukanava
www.aukea.net – kirjallisuuden, valokuvauksen ja kuvataiteen julkaisugalleria
www.tarinamyylly.net – nettikirjoittajien jatkotarinoita
www.rakkausrunot.fi – rakkausrunoille ja -tarinoille omistettu sivusto
www.toukokuu.com - kirjallisen ja visuaalisen taiteen julkaisufoorumi

Mitä ihmettä ovat blogit ja wikit?

Blogi on kirjoittajan työkalu

Blogi (lyhennetty englanninkielisestä termistä ’weblog’) on Internetissä oleva päiväkirjamainen sivusto, jossa merkinnät ovat omaan elämään läheisesti liittyviä tai kirjoittajaa muuten kiinnostavia aiheita. Blogi poikkeaa tavallisesta ”kotisivusta” siinä, että sen avaaminen ja rakentaminen on helpompaa.

Blogin kirjoittaminen on itseilmaisua, kirjoitusten sisältö ja tyyli ovat hyvin vapaat. Tunnusomaista on kuitenkin ajankohtaisuus, spontaanisuus ja henkilökohtaisuus. Aihe voi olla mikä vain: avointa päiväkirjaa tai johonkin teemaan keskittyvää. Siellä voidaan keskittyä parisuhdeongelmiin, käsityövinkkeihin, pääministerin pohdintoihin. Ne voivat olla myös yrityksen persoonallisia kirjoja asiakkaille tai henkilökunnalle.

Blogi voi olla yhden tai useamman kirjoittajan ylläpitämä ja yleensä lukijat voivat kommentoida kirjoituksia. Se voi olla avoin tai suljettu, jolloin sitä pääsee lukemaan vain kirjoittajan luvalla. Blogeja voivat kirjoittaa kaikki, kansanedustajista kotirouviin, johtajista joutomiehiin.

Blogiin liittyvät myös vuorovaikutus ja verkostoituminen. Useat bloginpitäjät seuraavat ja kommentoivat myös toisten ylläpitämiä blogeja omissaan. Blogeista puhutaan myös ”köyhän miehen sanomalehtenä”.

Mitä blogin pitäminen vaatii teknisesti?

Helppokäyttöisen, ilmaisen peruspalvelun tarjoaa Google. Osoitteessa www.blogger.com. Aluksi täytät yksinkertaisen englanninkielisen lomakkeen, jossa kysytään blogin nimi ja muutamia henkilötietoja. Ehtojen hyväksymisen jälkeen blogi on valmis ja voit ruveta kirjoittamaan. Myös kuvien lataaminen ja äänen lataaminen sivustolle on helppoa.

Muita blogin ylläpito-ohjelmia ovat muun muassa Movable Type, Textpattern ja Wordpress.

Suomalaisten blogien listan löydät osoitteesta www.blogilista.fi

Wiki rohkaisee tietokirjailijaksi

Wikipedia on vapaa ja ilmainen tietosanakirja, jota kuka tahansa voi muokata.

Wikipedian sivuilla asia kuvataan näin: ”Tavalliset ihmiset, kuten sinä, rakentavat koko ajan tätä projektia. Juuri tälläkin hetkellä he muokkaavat ja luovat artikkeleita. Vaikka Wikipedian luojiin kuuluu niin tohtoreita, opiskelijoita ja eri alojen asiantuntijoita, et tarvitse mitään erityistä pätevyyttä osallistuaksesi projektiin. Ehkä voisi olettaa, että Wikipedia olisi ala-arvoinen tuote, koska sen sisältö on kenen tahansa muokattavissa. Mutta juuri siitä syystä, että se on avoinna kaikille, monista sen artikkeleista muodostuu hyviä ja jatkuvasti parempia, koska kuka tahansa voi jatkuvasti parantaa niitä.”

Wikipedia on vapaa ja ilmainen tietosanakirja, jota kuka tahansa voi muokata

Näin täydennät tietosanakirjaa

Artikkelin muokkaamista varten et tarvitse käyttäjätunnusta, mutta käyttäjätunnuksen avulla saat Wikipedian käyttöä ja kommunikointia helpottavia työkaluja.

Mene Wikipedian sivuille (www.wikipedia.fi) ja etsi itseäsi kiinnostava artikkeli. Jos artikkelissa on virheitä, klikkaa muokkaa-välilehteä ja korjaa asia. Jos asiasi puuttuu kokonaan, klikkaa Wikipedian etusivulla linkkiä ”Luo artikkeli”. Näin avautuu sivu, jossa kysytään ensin otsikkoa ja sen jälkeen voit kirjoittaa asiasi muidenkin tietoon. Kirjoittaminen on tehty uskomattoman helpoksi ja myös apua löytyy tarvittaessa.

Julkaise oma kirja

Nyt voi taittaa ja julkaista vaikka kirjan kerrallaan.

Helsingissä toimii pienkustantajien kirjoihin erikoistuneen Kirjakauppa Kirjan lisäksi Kirja kerrallaan -kirjapaino ja kustantamo.

Näin he itse kuvaavat toimintaideansa : “Kirja kerrallaan -kirjapaino käyttää digitaaliseen tekniikkaan perustuvaa kirjantuotantotapaa, joka soveltuu erityisesti pieniin painosmääriin. Kirjaa voi painaa edullisesti viisi tai viisisataa kappaletta, sillä digipainon aloituskustannukset ovat vähäiset perinteiseen painotekniikkaan verrattuna. Digitaalinen painaminen on nopeaa, ja muutosten ja korjausten tekeminen käy vaivatta, ovathan aineistot taltioitu digitaalisesti. Myös uusintapainosten ottaminen on helppoa.

Kirjassa voit painattaa oman kirjan - piti se sitten sisällään runoja, proosaa, muistelmia, sukututkimusta tai tieteellistä tekstiä. OMAKIRJA-CD on räätälöity vastaamaan omakustantajien tarpeita: sen sisältämien ohjeiden ja taittopohjien avulla on helppo muuttaa teksti viimeistellyksi visuaaliseksi kokonaisuudeksi. Kirja pyrkii huomioimaan myös yksilöllisemmät vaihtoehdot: se painaa kirjoja myös asiakkaan omien pdf-tiedostojen pohjalta ja tarjoaa sekä skannaus- että taittopalvelua.”

Kirjakauppa Kirjassa myydään myös edullista OMAKIRJA-CD:tä, joka auttaa kirjan taittamisessa ja suunnittelussa. Mainoslauseessa luvataan, että jos osaat kirjoittaa ja käyttää tekstinkäsittelyohjelmaa, osaat myös saattaa tekstisi painovalmiiksi aineistoksi: “OMAKIRJA-CD sisältää ohjeiston ja taittopohjat, joiden avulla on vaivatonta viimeistellä teksti painokuntoon. Kirjan koon, kannen kuvan ja tekstityypin voit valita annetuista vaihtoehdoista. Hinnoittelulomake kertoo, mitä kirjasi tulee maksamaan ja sen avulla voit helposti seurata, miten esimerkiksi sivumäärän lisääntyminen vaikuttaa kirjan lopulliseen hintaan.”

**Lue lisää osoitteessa:
kirja.lasipalatsi.fi**

4. luku Musiikkia ja digitaalista ääntä

Teksti: Tuomo Hohtari (musiikki) ja Akseli Peräröuho (äänen käsittely)

Tässä luvussa saat vinkkejä, miten voit kuunnella musiikkia tietokoneellasi ja pakata musiikkia mp3-muotoon ja myös, miten teet omia äänitteitä ja muokkaat ääntä.

Musiikin kuuntelu CD-levyltä

Tietokoneella voi kuunnella tavallisia CD-levyjä kunhan koneessa CD/DVD-asema ja kaiuttimet.

- Aseta CD-levy CD-asemaan ja anna levyn pyörähtää, tietokone avaa automaattisesti valikon
- Valitse ”Toista CD-äänilevy. Käytä: Windows Media Player”.

MP3 pakkaa musiikin mukaasi

Voit kopioida CD-levyn musiikin mp3-muotoon tietokoneellesi ja tarvittaessa siirtää sitä kannettavaan mp3-soittimeen.

Mp3 on tunnetuin ja yleisin äänenpakkausmenetelmä. Siinä musiikin tarvitsema tila kutistetaan kymmenesosaan normaalista CD-levyn musiikin vaatimasta tallennustilasta. Mp3-muodossa

musiikkia on kätevää kopioida tietokoneelle, mp3-soittimeen tai tyhjälle CD-rom levyille. Yhdelle tyhjälle CD-levylle mahtuu mp3 muodossa 10-12 levyllistä musiikkia. Jos autossasi on mp3-soitin, et tarvitse mukaasi kuin yhden levyn.

Huomaa! Mp3-levy ei soi hieman vanhemmassa CD-soittimessa. Nykyisin kuitenkin useimmat CD- ja varsinkin DVD-soittimet toistavat myös mp3-tiedostoja. Oma tietokone toimii myös mp3-soittimena, Windows Media Player –ohjelma soittaa niitä aivan kuten tavallisia CD-levyjä.

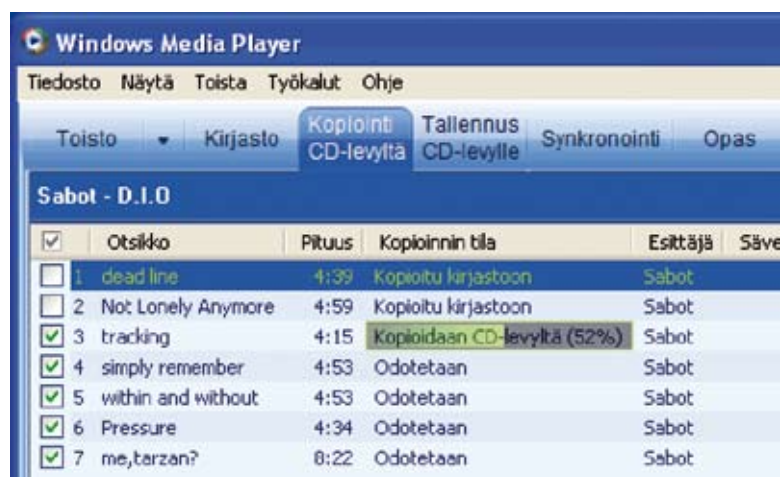
CD-levyn kopiointi, asetusten muuttaminen

Asetuksista vaihdetaan kohde mihin mp3-tiedostot kopioituvat.

- Avaa Windows Media Player Käynnistä-valikon kautta: Käynnistä > Ohjelmat > Windows Media Player
- Valitse työkaluriviltä vasemmasta yläkulmasta ”Työkalut, asetukset”
- Valitse ”Kopioi musiikkia” välilehti
- Vaihda ”Kopiointiasetukset - Muoto” -kohdassa olevaan alasvetovalikkoon mp3
- Valitse kohdekansio klikkaamalla ”Muuta” -painiketta edellä mainitun alasvetovalikon yläpuolella
- Valitse sopiva kohde, esim. C: asemalta Temp-kansio ja klikkaa ok. Sen jälkeen klikkaa ok myös asetukset-ikkunasta
- Sulje Windows Media Player oikeassa yläkulmassa olevasta sammuta painikkeesta.

Varsinainen CD-levyn kopiointi

Aloita musiikin kopioiminen laittamalla alkuperäinen CD-levy CD-asemaan ja anna levyn pyörrähtää asemassa. Tietokone avaa automaattisesti valikon, valitse ”Kopioi musiikkia CD-levyltä. Käytä: Windows Media Player”. CD:n kopioiminen alkaa automaattisesti ja sen edistyminen näkyy Windows Media Playerissä.

Windows Media Player hakee levyn tiedot automaattisesti Internetistä. Kopioinnin valmistuttua lukee kaikkien kappaleiden kohdalla ”kopioitu kirjastoon.” Sulje Windows Media Player.

MP3-tiedostojen kuunteleminen

- Avaa Windows Media Player Käynnistä-valikon kautta: Käynnistä > ohjelmat > Windows Media Player
- Klikkaa vasemmasta yläkulmasta ”Toisto”. Seuraavaksi klikkaa ”Tiedosto > avaa”
- Valitse pudotusvalikosta tuplaklikkaamalla C: ja valitse klikkaamalla sieltä Temp-kansio
- Tuplaklikkaa kansio auki. Tuplaklikkaa myös artistin kansio auki ja lopuksi itse levyn kansio
- Mp3-tiedostot tulevat näkyviin, klikkaa ensimmäistä kappaletta hiirellä ja valitse kaikki kappaleet painamalla näppäimiä CTRL ja A yhtä aikaa
- Klikkaa ikkunan oikeassa alakulmassa olevaa ”avaa” painiketta. Kappaleet lähtevät soimaan

Artistin ja soivan kappaleen nimi näkyvät vasemmassa yläkulmassa, kappalelista näkyy oikeassa yläkulmassa. Voit kopioida mp3-tiedostoja tai siirtää toiseen kansioon tietokoneessa tai mp3-soittimeen. Voit myös polttaa tiedostoja tyhjälle CD- tai DVDlevylle (katso sivu 2).

Harrastajamusiikkia, artistien kotisivuja, nettiradioita...

www.mikseri.net on suomalainen sivusto josta löydät tuhansia yhtyeitä ja artisteja, pääasiassa harrastepohjalla. Sivulle voit viedä myös omia tuotoksiasi, minkäänlaisia ennakko vaatimuksia ei ole, kunhan tuotanto vain on omaa. Sivuilta voit kuunnella tai ladata musiikkia.

www.cdon.com on yksi suurimmista levykaupoista Internetissä. Voit tilata perinteisiä CD-levyjä, musiikki- ja elokuva DVD-levyjä. Lisäksi voi tilata musiikkia mp3-muodossa pelkkinä tiedostoina. Maksuvälineenä käy luottokortti tai voit maksaa laskun verkkopankissa.

Artistien kotisivuilla on usein kokonaisia kappaleita tai näytteitä ladattavaksi ja kuunneltavaksi. Suosikkiartistiasi voit etsiä netistä **www.google.fi** -hakukoneen avulla.

Internetistä löytyy myös paljon nettiradioita, joiden tarjonta on paljon tavallisia radioita monipuolisempaa. Nettiradio soi mediasoittimen, kuten Windows Media Playerin kautta. Myös monet tavalliset radiot löydät netistä. Nettiradiohakemiston löydät osoitteesta **makela.info/wmp.html**.

Omia äänitteitä ja äänen muokkausta

Haluatko tehdä omia äänitteitä?

Jos haluat vain äänittää omia tarinoitasi, lastesi tai lastenlastesi juttuja, laulua tai soittoa, katso ohjeet sivulta 22, luku 6, 'Kerro digitarina'. Jos halua myös muokata äänityksiä, lataa koneellesi helppokäyttöinen Audacity-ohjelma.

Audacity on vapaa avoimen lähdekoodin ohjelma jolla voit äänittää ja muokata ääntä. Ohjelma on englanninkielinen, mutta löydät hyvät suomenkieliset ohjeet sivuilta

virtuaaliyliopisto.jyu.fi/etusivu/tyopakki/oppimateriaalintuottaminen/videoaani/audacity

Ohjeita äänen nauhoittamiseen, tallentamiseen, tyhjien poistamiseen, häivytyksiin ja muihin efekteihin löydät myös osoitteesta:

www.helsinki.fi/vok/arkisto/2006k/Audacity.pdf

Lataa Audacity koneellesi

- Audacityn voit ladata koneellesi osoitteesta **audacity.sourceforge.net/** välilehdeltä "Lataa". Lataa koneellesi myös valinnaiset ladattavat LAME MP3-enkooderi, jota tarvitaan tiedostojen viemiseen MP3-muotoon ja VST Enabler, jota tarvitaan efektien käyttämiseen.

- Tallenna LAME ja VST samaan kansioon Audacityn kanssa esim: C:\Program File\Audacity

- Kun viet koneellasi tiedoston ensimmäistä kertaa MP3-muotoon, sinun pitää todennäköisesti paikantaa MP3-kirjasto. Muokkaa valikko -> Asetukset -> Tiedostomuodot välilehdeltä painike "Etsi kirjasto". Vastaa 'Kyllä' kysymykseen haluatko nyt paikantaa LAME-kirjaston. Etsi koneeltasi kansio, johon Audacity ja lame_enc.dll -tiedosto on tallennettu ja valitse Open/Avaa ja OK.

Teksti jatkuu digiTV-liitteen jälkeen sivulla 17...

DigiTV tulee – oletko valmis?

Teksti: Kalle Ermilä, Emma Littunen, eTupa

Suomi siirtyy digitaalisiin televisiolähetysiin 31.8.2007. Siihen mennessä sinulla on oltava kotonasi valmiudet digilähetysten vastaanottamiseen, mikäli haluat vielä televisio-ohjelmia katsella. Valittavanasi on useita tapoja digilähetysten vastaanottoon, mutta niistä yleisimmät ovat joko erillisen digisovittimen eli digiboksin hankinta tai uuden, digivalmiuksin varustetun television osto.

Erillisen digisovittimen plussat ja miinukset:

- + huomattavasti edullisempi kuin kokonaan uusi, integroitu digitelevisio
- + helppo kuljettaa esimerkiksi huoltoon
- + jälleenmyynti tai luovutus on helppoa, pelkän sovittimen voi myöhemmin antaa lapsille tai siirtää kakkostelevisioon kanssa käytettäväksi
- + vaihtoehtoja niin hinnan kuin ominaisuuksienkin suhteen on jo useita
- + siirtymävaiheessa myyty enemmän kuin digitaalista televisiota, jolten myyjien tietämys ja asiakkaiden käyttökokemukset ovat laajemmat
- + erillisessä digisovittimessa on mallista riippuen myös tallennusmahdollisuus
- laitteiden, kaukosäädinten ja johtojen määrä tv-hyllyssä kasvaa
- erillinen digisovitin on eräänlainen välivaihe, jatkossa kaikki televisiot ovat digitaalisia.

Uuden digitaalisen television (digisovitin sisäänrakennettuna eli integroituna) plussat ja miinukset:

- + tv-laitteisto kerralla uuteen aikaan
- + johtojen, kaukosäätimien ja erillislaitteiden määrä on pienempi
- + joissakin malleissa on myös tallennusmahdollisuus
- hankala kuljetettava
- vaihtoehtoja on markkinoilla toistaiseksi vähän
- laitteet ovat toistaiseksi kalliita, ero korostuu, jos taloudessa on useampi televisio.

Nyrkkisääntönä voi sanoa, että mikäli televisiosi ei ole ikäloppu, erillinen digisovitin voi olla järkevä valinta. Muista myös, että jokainen televisio tarvitsee oman digisovittimen. Näin ollen kesämökille ja ”kakkostelevisioon” on myös hankittava oma sovitin tai kokonaan uusi digitelevisio.

Digilaitetta valittaessa on otettava huomioon ainakin seuraavia asioita:

1. Selvitä, mitä tietä tv-signaali tulee kotiisi. Asutko antenni-, kaapeli- vai satelliittitaloudessa? Jos et ole aivan varma, tiedustele asiaa esimerkiksi isännöitsijältäsi.

- antennitalouteen sovitin, jossa on merkintä DVB-T (terrestrial)
- kaapelitalouteen sovitin, jossa on merkintä DVB-C (cable)
- satelliittitalouteen sovitin, jossa on merkintä DVB-S (satellite)

Pääsääntöisesti laitteita ei voi käyttää ristiin, eli esimerkiksi kaapelitaloudessa ei antennisovitin toimi lainkaan. Markkinoilla on joitain yhdistelmämallia, joissa on esimerkiksi antenni- ja kaapelimahdollisuus samassa.

2. Digisovitin kytketään yleensä scart-liittimellä. Mitä useampi scart-paikka digisovittimessa on, sitä enemmän lisälaitteita (esimerkiksi videonauhuri tai DVD-soitin) siihen voidaan kytkeä. Myös antennijohdolla kytkeminen on joissakin sovitinmalleissa mahdollista. Kerro myyjälle mahdollisimman tarkat tiedot televisioistasi ja käytössä olevista lisälaitteista, niin saat itsellesi sopivan sovitin.

3. Tallennatko tällä hetkellä ohjelmia videoille? Jos tallennat, sinun kannattaa harkita kiintolevyllä varustetun digisovittimen hankintaa, koska tallentaminen digiboksiin on todella helppoa. Kiintolevyjen koot vaihtelevat 80 ja 200 gigatavun välillä. Esimerkiksi 80 Gt:n kiintolevyille voi tallentaa noin 40 tuntia ohjelmaa.

Scart-liitin ja liittimen paikka

Mikäli haluat tallentaa yhtä kanavaa ja katsoa samanaikaisesti toista, valitse laite, jossa on kaksi viritintä.

Sovittimeen voi kytkeä myös vanhat videot, mutta silloin on syytä varmistua riittävästä scart-paikkojen ja -liittimien määrästä.

4. Jos haluat katsella myös maksullisia kanavia, on digisovittimessa oltava kortinlukualaema.

5. Kysy myyjältä, miten laitteen huolto ja päivitys on järjestetty.

Digisovitinta on päivitettävä, jotta se toimii parhaalla mahdollisella tavalla. Selvitä myyjältä, miten laite päivitetään. Yksinkertaisimmillaan päivitys tulee piuhoja pitkin suoraan kotiin, hankalimmillaan laite täytyy viedä huoltoon päivitettäväksi tai sitä ei voi päivittää lainkaan.

6. Testaa liikkeissä myös laitteiden kaukosäätimiä. Niiden käytömkavuudessa voi olla yllättävän suuria eroja.

7. Varmistu, että laitteen käyttöliittymä ja käyttöohje ovat suomenkielisiä, varsinkin jos itse olet suomenkielinen.

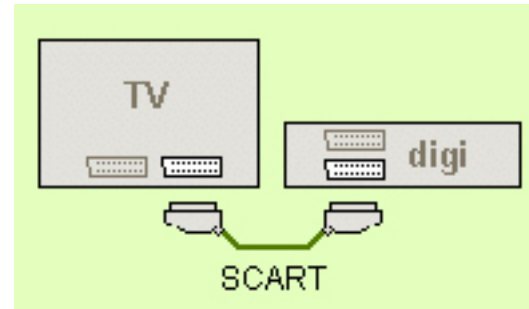
Asennusohje: TV + digiboksi

(lähde mukaillen: www.digitv.fi)

Digiboksin kytkeminen televisioon, jossa on SCART-liitin:

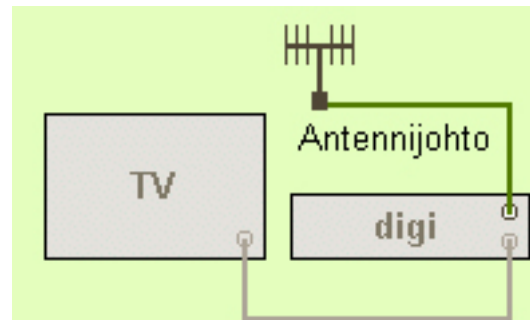
1. Kytke SCART-kaapeli laitteisiin

Kytke SCART-kaapeli TV:n SCART-liittimestä digiboksin SCART-liittimeen.

2. Kytke antennijohto seinärasian ja digiboksin välille

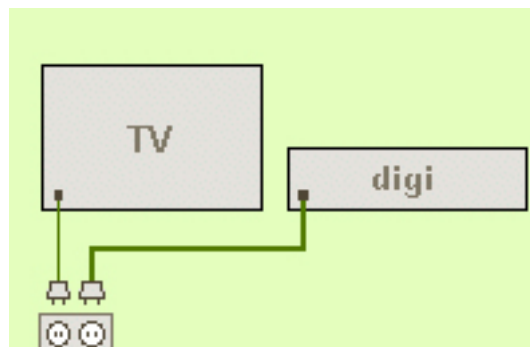
Kytke seinärasiaista tuleva antennijohto digiboksin "Antenna IN" -liitäntään.

3. Kytke virtajohdot seinään ja laita laitteet päälle

Kytke molemmat laitteet sähköjohdolla pistorasiaan ja laita laitteet virtakytkimistä päälle. Tarkasta myös, että kaukosäätimiin on laitettu toimivat paristot.

Tämän jälkeen pääset tervetuloa-valikkoon ja laite hakee automaattisesti kanavat.

Liitäntänimikkeissä saattaa olla laitekohtaisia eroja. Laitekohtaiset nimikkeet ja tarkemmat kytkentäohjeet löytyvät kunkin laitteen käyttöohjeesta.

Digiboksin kytkeminen televisioon, jossa ei ole SCART-liitintä:

Mikäli televisiossasi ei ole SCART-liitintä, voit hankkia siihen digiboksin, jossa on perinteinen antenniliitäntä eli ns. RF-modulaattori. Tällainen digiboksi kytketään televisioon pelkän antennijohdon avulla. Digiboksin kuva viritetään jollekin television kanavapaikoista.

Hyödyllisiä linkkejä digi-TV:stä:

www.digitv.fi

www.digita.fi

www.digitelkkari.fi

www.kaapelitelevisio.fi

www.kuluttajavirasto.fi

Tietoa laajakaistasta

Internet-liittymiä on kahdenlaisia: laajakaista- ja soittosarjaliittymiä (modeemi ja ISDN). Laajakaista eroaa soittosarjasta muun muassa siten, että liittymä on nopeampi kuin soittosarja ja niistä maksetaan kiinteä kuukausimaksu, joka ei riipu siitä, paljonko yhteyttä käytetään.

Yleisin Suomessa käytettävä laajakaistatyyppi on ADSL. Muita laajakaistatyppejä ovat muun muassa kaapelimodeemi, ethernet, datasähkö ja muut erilaiset DSL-tekniikat. Internet-liittymien nopeudet ilmoitetaan muodossa siirtonopeus sisään/siirtonopeus ulos. Yksikkönä käytetään joko kilobittiä tai megabittiä sekunnissa. Yksi megabitti on 1024 kilobittiä.

Liittymänopeus kannattaa valita käyttötarkoituksen mukaan. Jos esimerkiksi käytät vain sähköpostia ja verkkopankkia, riittää hitain, 256 / 256 bit/s ADSL-yhteys tarpeisiisi. Jos taas käytät Internet-yhteyttä tiedostojen siirtoon, videoleikkeiden tai netti-TV:n katseluun tai verkkopelaamiseen, on syytä hankkia nopeampi liittymä, esimerkiksi 2 Mbit/s / 512 kbit/s.

Liittymätyyppi määrittelee sen, millaista lisälaitteistoa tarvitset liittymän käyttöön. Useimmissa nykyaikaisissa tietokoneissa tulee ethernet-tyyppinen verkkokortti koneen mukana. Tarkista liittymää hankkiessasi liittymätyypin ja laitteistosi yhteensopivuus palveluntarjoajalta ennen kun tilaan liittymän. Tarvittavat lisälaitteet hankit yleensä helpoiten palveluntarjoajan kautta.

ADSL

- Ulkoinen ADSL-modeemi ja ethernet-verkkokortti (jos ADSL-modeemi on USB-liitäntäinen, ei verkkokorttia tarvita)
- Sisäinen, yleensä PCI-väylään kytkettävä, ADSL-modeemi

Kaapelimodeemi

- Kaapelimodeemi ja verkkokortti (USB-liitäntäiseen kaapelimodeemiin ei tarvita verkkokorttia)

Taloyhtiöliittymä

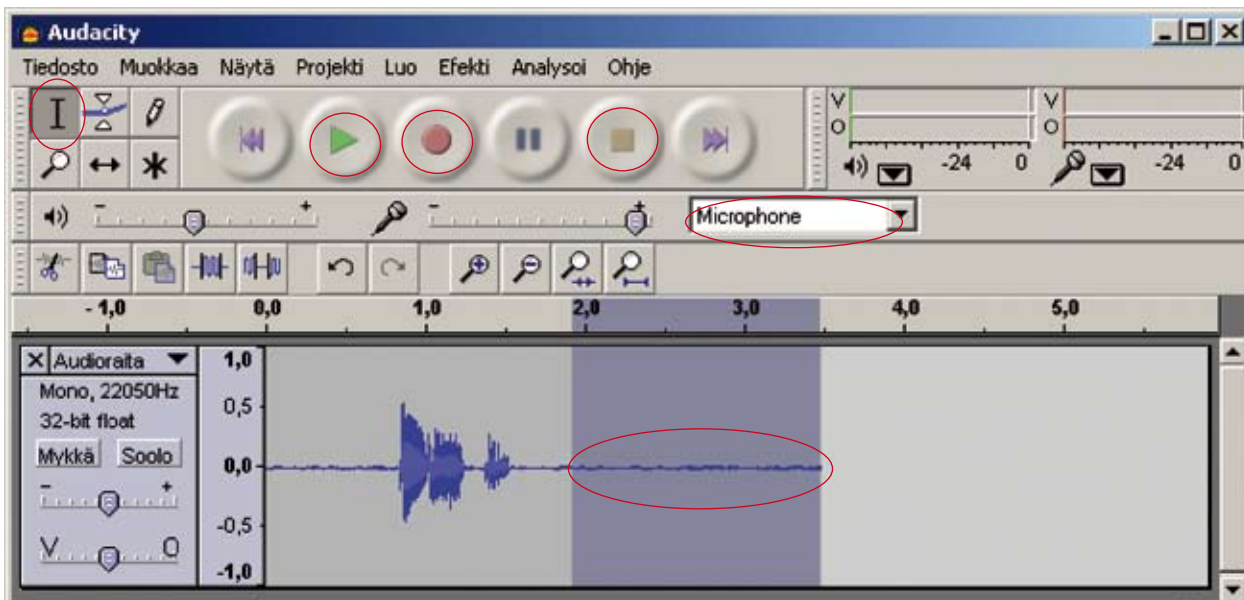
- Vaihtelee tapauskohtaisesti (esi-merkiksi HomePNA-tyyppiseen taloyhtiöliittymään tarvitaan HomePNA-sovitin ja ethernet-tyyppiseen ethernet-verkkokortti).

Valitse laajakaistayhteyden nopeus käyttötarpeesi mukaan. Jos siirrät paljon tiedostoja, katselet netti-TV:tä tai pelaat, valitse nopeampi yhteys.

Äänen tallentaminen ja käsittely Audacity-ohjelmalla

- Avaa ohjelma: C:\Program File\Audacity.exe
- Laita kuulokemikrofoni päähäsi. Mieti mitä haluat sanoa. Paina nauhoitusnappia (punainen ympyrä) yläreunan hallintatyökalupalkista, ja ala puhua. Varmista, että äänilähteenä on mikrofoni. Paina lopuksi stop-nappia (keltainen neliö).
- Kuuntele. Paina play-nappia (vihreä kolmio) yläreunan hallintatyökalupalkista. Pysäytä kuuntelu Stop-näppäimellä.
- Valitse Tiedosto > Tallenna työ nimellä... Valitse haluamasi tallennuspaikka ja anna työllesi nimi. Näin äänitiedosto on myöhemminkin muokattavissa.
- Leikkaa tyhjät kohdat pois alusta ja lopusta. Käytössä on hallintatyökalupalkin Valintatyökalu. Näet ääniaallon kuvasta suurin piirtein mistä puheesi alkaa ja mihin se loppuu. Maalaa hiiren vasen näppäin pohjassa tyhjä ääni alusta ja paina näppäimistöltä Delete. Tee sama äänen loppu-osalle.

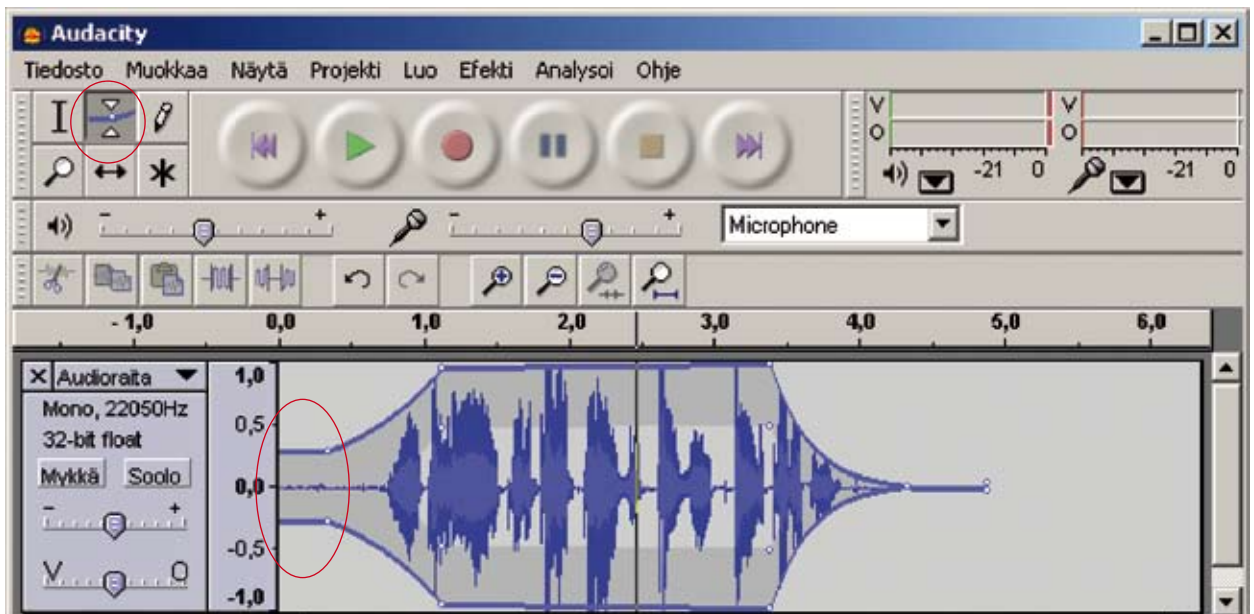
- Nyt voit tallentaa ääninäytteen verkkoon sopivassa talletusmuodossa. Talleta ääni ensin .wav-tiedostona. Wav on yleinen Windowsin äänitiedostomuoto, mutta siinä tallennettaessa tiedostokoko on varsin suuri. Valitse Tiedosto > Vie WAV-tiedostoon. Valitse tallennuspaikka ja sopiva tiedostonimi.
- Tallenna sitten ääni .mp3-tiedostona. Mp3 sopii pienen kokonsa vuoksi hyvin verkkoon. Valitse Tiedosto > Vie MP3-tiedostoon. Valitse tallennuspaikka ja sopiva tiedostonimi.

Äänen editointi

Voit mukata nauhoittamaasi ääntä, kuten vahvistaa ääntä (normalisointi), muuttaa nopeutta ja häivyttää, sekä leikata ja liittää ääntä.

- VAHVISTAMINEN: Maalaa hiirellä ääniraita ja valitse Efekti > Normalisoi. Valitse OK. Kuuntele ääni ja peruuta jos ei ollut hyvä muutos (Muokkaa > Kumoa Normalisoi). Hyvin nauhoitetussa äänessä normalisointia ei usein huomaa.

- **NOPEUTTAMINEN:** Valitse Efekti > Muuta nopeutta. Kirjoita aukeavassa ikkunassa Muutosprosentti-kohtaan esim. 30. Paina OK ja kuuntele ääni. Peruuta ja kokeile uudestaan toisella nopeusasetuksella (esim. -30).
- **HÄIVYTYYS:** Käytä ”verhotyökalua”, ja vetele hiiren vasemmalla napilla ääntä hiljaisemmaksi. Kokeile.

- Huomaa myös, että jos nauhoitat useampia ääninäytteitä, jokaisesta nauhoituksesta tulee oma ääniraita. Ääntä kuunnellessa ääniraidat kuuluvat päällekkäin. Voit leikata joltain ääniraidalta ääntä toiselle raidalle valintatyökalun avulla: maalaa leikattava alue, valitse Muokkaa > Leikkaa, klikkaa hiirellä toista ääniraitaa haluamassasi kohdassa ja valitse Muokkaa > Liitä. Kuuntele
- Talleta lopuksi editoimasi ääni taas .mp3-muodossa.

Kokeile rohkeasti!

5. luku

Elävää kuvaa

Teksti: Jouko Hilden

Tämä luku kertoo, miten muokkaat kotivideoitasi, teet niistä kokonaisia elokuvia ja laitat ne verkkoon muidenkin katsottavaksi.

Kotivideot ojennukseen

Digitaalisten kameroiden seuraksi ovat tulleet digitaalivideokamerat.

Kameroita on kolmea eri tyyppiä:

- MiniDV-kasetille tallentava
- DVD-levylle tallentava
- Omalle kovalevylle tallentava.

Näistä edelleen yleisin on DV-kasetille tallentava tyyppi. Kasetteja kun on helppo ottaa mukaan useampiakin ja niitä voi käyttää uudelleen ja uudelleen.

Digitaalivideokameroita voi käyttää myös nauhurina ja katsella kuvattuja tuotoksia suoraan television kautta.

Kaikkia näitä kameroita yhdistää se, että tallennettu materiaali on sellaisenaan siirrettävissä tietokoneelle ja siellä editoitavissa.

Toistaiseksi liikkuvan kuvan editointiin ei käytännössä ole tarjolla mitään ilmaisia ohjelmistoja. Windows XP:n mukana tuleva suomenkielinen Movie Maker on kuitenkin oiva väline päästä alkuun.

Digivideokameran mukana tulee yleensä perusominaisuudet sisältävä editointiohjelmisto. Nämä ohjelmat ovat poikkeuksetta englanninkielisiä.

Lisäksi myynnissä on useita eri valmistajien ohjelmistoja liikkuvan kuvan editointiin sekä omien DVD-levyjen tekemiseen.

Laitevaatimukset

Kotivideoiden editoinnissa ei sinänsä ole merkitystä onko käytössäsi kannettava tai perinteinen pöytämallinen tietokone. Molemmissa tapauksissa pitää seuraavien vaatimusten toteutua:

- Videoiden editointi vaatii ”tilaa ja tehoa”. Suositus kaikilla editointi ohjelmistoilla on Pentium 4 tasoinen kone jossa on vähintään 512 Mt muistia (suositus on 1 Gt).
- Myös kovalevytilaa on oltava riittävästi, sillä esimerkiksi 40 minuuttia parhaimmalla tasolla tallennettua videota vie kovalevyiltä tilaa lähes 9 Gigatavua. Lisäksi editointiohjelmat tarvitsevat tilaa omia väliaikaisia tiedostojaan varten.
- Kameran liittämiseksi tietokoneessa on oltava IEEE1394 eli FireWire-liitäntä. (USB-tyypin liitäntä, mutta tiedonsiirtokyvyltään huomattavasti nopeampi). Perinteiseen pöytäkoneeseen FireWire-liitäntä on mahdollisuus toteuttaa erikseen asennettavalla kortilla. Kannettavassa tietokoneessa sen olemassaolo on syytä tarkistaa konetta hankittaessa.

Näin teet videoistasi mukavaa katseltavaa

Kuvattu materiaali on harvoin sellaisenaan mukavaa katseltavaa.

Kun tallennetta muokataan eli editoidaan jälkikäteen, saadaan kolmituntisesta juhlatilaisuudesta taltioitu video tiivistetyksi tunnin mittaiseksi kotivideoksi.

- Tallennettu materiaali siirretään kamerasta tietokoneelle.
- Kamera kytketään tietokoneeseen aiemmin mainitulla FireWire-liitännällä.
- Editointi ohjelmassa olevalla ”Capture” eli kaappaus työkalulla kopioidaan kamerasta halutut otokset tietokoneen kovalevyille.
- Alkuperäinen materiaali säilyy sellaisenaan kamerassa.
- Ohjelman työkaluilla otokset siirretään nk. aikajalalle haluttuun järjestykseen.
- Otoksien pituutta voidaan tässä vaiheessa säätää ja sieltä voidaan leikata pois esim. tilanteita jossa kamera on heilahtanut tai on tullut kuvattua maata ja kenkiä... Leikkaus kohtiin voidaan lisätä siirtymiä joilla leikkeestä toiseen siirrytään pehmeästi

Editointiohjelmalla voit luoda omaan teokseesi alkutekstit, kuvatekstit sekä lisätä vaikka samasta tilaisuudesta otettuja valokuvia. Lisäksi voit lisätä kuvattuun materiaaliin omaa musiikkia tai esimerkiksi jälkikäteen äänitetyn juontajan äänen.

Valmis elokuva

Kun teoksesi on valmis, se pitää saada siirretyksi tietokoneelta sellaiseen muotoon, että sitä voi katsella esimerkiksi tavallisella DVD-soittimella.

Mikäli haluat siirtää valmiita teoksiasi CD- tai DVD-levylle, on koneessasi oltava tallentava eli polttava DC- tai DVD-asema.

Useimmat videokameramallit osaavat äänittää myös FireWire-liitännän kautta lähetettyä materiaalia. Näin voit tallentaa editoimasi materiaalin myös DV-kasetille.

Kuvaa nettiin?

Editointiohjelmilla voit myös muuntaa tuotoksesi verkon kautta katsottavaan muotoon. Tällöin sinun on mietittävä mistä asioista olet valmis tinkimään, sillä tässä tapauksessa tuotos on pakettava ”pienempään tilaan” heikentämällä kuvan ja äänen laatua. Näin saat valmiin tuotoksen tiedostokoon pienemmäksi ja sen lataaminen verkosta nopeutuu.

Videomateriaalia julkaistaan internetissä useissa eri tiedostomuodoissa. Tiedostomuodot eroavat toisistaan pakkaustavan perusteella. Yleisimpiä ovat MPG2 ja AVI, näitä toistavat lähes kaikki tietokoneiden mediasoittimet. Yleisesti on käytössä myös Quicktime movie sekä WMV -tiedostomuodot. Nämä kaksi ovat kuitenkin enemmän sidonnaisia omiin Applen ja Windowsin playereihin eli mediasoittimiin.

Valmiin kuvamateriaalin voit jakaa verkossa vaikka omien kotisivujesi kautta. Tiedostot siirretään kotisivupalvelimelle ja sivustoon tehdään linkit joilla tiedostojen lataaminen käynnistetään. Jälleen on syytä muistaa, että videotiedostot ovat isokokoisia eivätkä laajakaistapalvelujen tarjoajien tarjoamat kotisivutilat useinkaan ole kovin suuria.

Verkosta löydät myös yleisiä sivustoja, joiden kautta voit jakaa omia tuotoksiasi muidenkin nähtäväksi.

Muistathan kuitenkin tekijänoikeudelliset määräykset, mikäli olet käyttänyt esimerkiksi taustamusiikkina toisten tekemää materiaalia.

Vanhat VHS-nauhat?

VHS-nauhoja on mahdollista siirtää tietokoneelle ja sitä kautta vaikka DVD-levylle. Ja ne on syytäkin siirtää, jos aiot katsella niitä vielä jätossakin. Asiantuntijoiden mukaan 1980-luvun nauhojen siirrolla alkaa jo olla kiire.

Siirto edellyttää, että tietokoneeseesi on asennettu erillinen analoginen sieppauskortti, jolla analoginen video muunnetaan digitaaliseen muotoon. Tällöin esimerkiksi tavallinen VHS-nauhuri kytketään kortin liittimiin ja kuvaa ”kaapataan” aivan kuin DV-kamerastakin.

Tässäkin tapauksessa kaapattu videomateriaali tallennetaan ensin tietokoneen kovalevylle ja sen jälkeen muokataan esimerkiksi DVD-levyksi.

Nyt on jo kiire siirtää vanhat kotivideot VHS-nauhoilta DVD-levylle. Vanhoista nauhoista virkkaat vaikka viehkeän iltalaukun.

Kotivideosta elokuvaksi - Movie Maker

Movie Maker on Windows XP-käyttöjärjestelmän mukana tuleva helppokäyttöinen videoeditointiohjelma. Ohjelma on ulkoasultaan ja valikoiltaan hyvin saman tyyppinen kuin Microsoft Officen ohjelmat. Ohjelma on suomenkielinen ja ominaisuuksiltaan hyvin pelkistetty.

Voit tuoda ohjelmaan videokuvaa videolaitteelta tai jo aiemmin tallennettuja videotiedostoja. Samoin voit tuoda tallentamiasi kuvia tai äänitiedostoja ja koostaa näistä oman elokuvasi. Ohjelmalla voit tehdä myös alku- ja lopputekstit sekä kuva siirtymät leikkeestä toiseen.

Seuraamalla ohjelman ohjeistusta ja rohkeasti kokeilemalla muokkaat kuvaamasi videot mukaviksi koosteiksi.

Ohjelma jakaa tehtävät kolmeen osioon:

- Sieppaa videokuvaa: Kuvamateriaali siirretään digitaalivideokamerasta tai otetaan käyttöön jo aiemmin tietokoneelle siirretty materiaali.
- Muokkaa: Materiaali koostetaan haluttuun muotoon. Luodaan alku- ja lopputekstit, lisätään kuva siirtymät ja sekä mahdolliset taustamusiikit jne.
- Viimeistele elokuva: Valmis elokuva tallennetaan halutussa muodossa esimerkiksi verkossa ja tietokoneella katseltaviksi tiedostoiksi tai CD-levyksi. Ohjelman oletustiedostomuoto on .wmv (windows media).

Movie Makerilla ei pysty tekemään DVD-levyä.

Movie Maker -ohjelman järjestelmävaatimukset

Movie Maker -ohjelman käyttö edellyttää järjestelmältä vähintään seuraavaa kokoonpanoa:

- Microsoft Windows XP käyttöjärjestelmä, 600 MHz:n suoritin, 128 megatavua käyttömuistia, vähintään 2 gigatavua vapaata kiintolevytilaa.

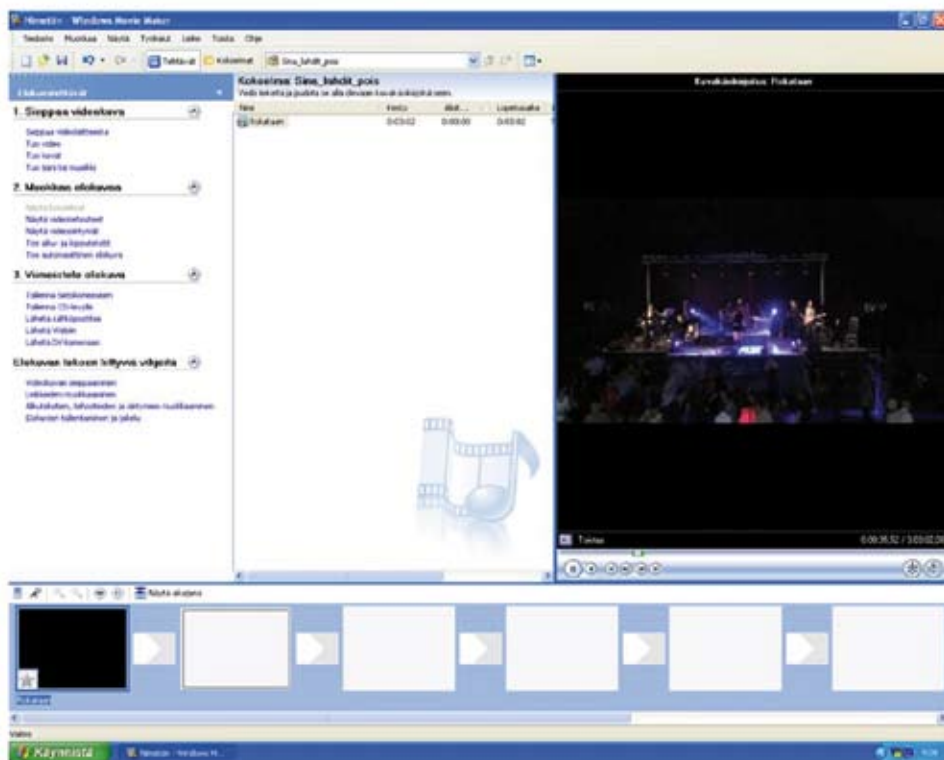
Joustavan ja sujuvan toiminnan varmistamiseksi suositellaan seuraavaa järjestelmäkokoonpanoa:

- 1,5 GHz:n suoritin, 256 megatavua käyttömuistia.

Huomaa, että vähimmäiskokoonpanolla taataan ohjelman toimiminen, mutta joustava ja katkoton työskentely edellyttää vähintäänkin optimaaliseksi suositellun laitteiston käyttöä.

Tietokoneessasi on myös oltava IEEE1394, eli FireWire-liitäntä digitaalivideokameran liittämistä varten. Lisäksi koneessasi on oltava tallentava CD-asema, jotta valmiit elokuvat voidaan tallentaa CD-levylle.

Movie Maker on Windows XP:n suomenkielinen videoeditointi-ohjelma

6. luku Kerro digitarina

Teksti: Tampereen kaupunginkirjasto, Netti-Nysse

Tämä luku opastaa sinua tekemään ja tallentamaan digitaalisia tarinoita.

Kaikilla meillä on tarinoita kerrottavana. Digitarinassa yhdistyvät kuva ja kertojan ääni. Tarina voi liittyä omaan lapsuuteen, työelämään, matkusteluun tai olla muuten mukava sattumus elämän varrelta. Tampereen kaupunginkirjaston Internet-bussissa, Netti-Nyssessä, on digitarinoissa muisteltu muun muassa lumienkelien tekoa, häämatkaa ja rakasta koiraa.

Tärkein on tarina ja sitä tuke-
maan voi käyttää digikuvia,
skannattuja kuvia, valokuvia tai
vaikka skannattuja kirjeitä. Oma
ääni on paras tarinan kertoja.

Kuvien ja äänen tallentamisessa
käytetään Officen perusohjel-
mia. PowerPoint-ohjelmalla
voit yhdistää skannatut kuvat ja
äänitetyn tarinan. Lopuksi voit
polttaa tarinan vaikka CD- tai
DVD-levylle.

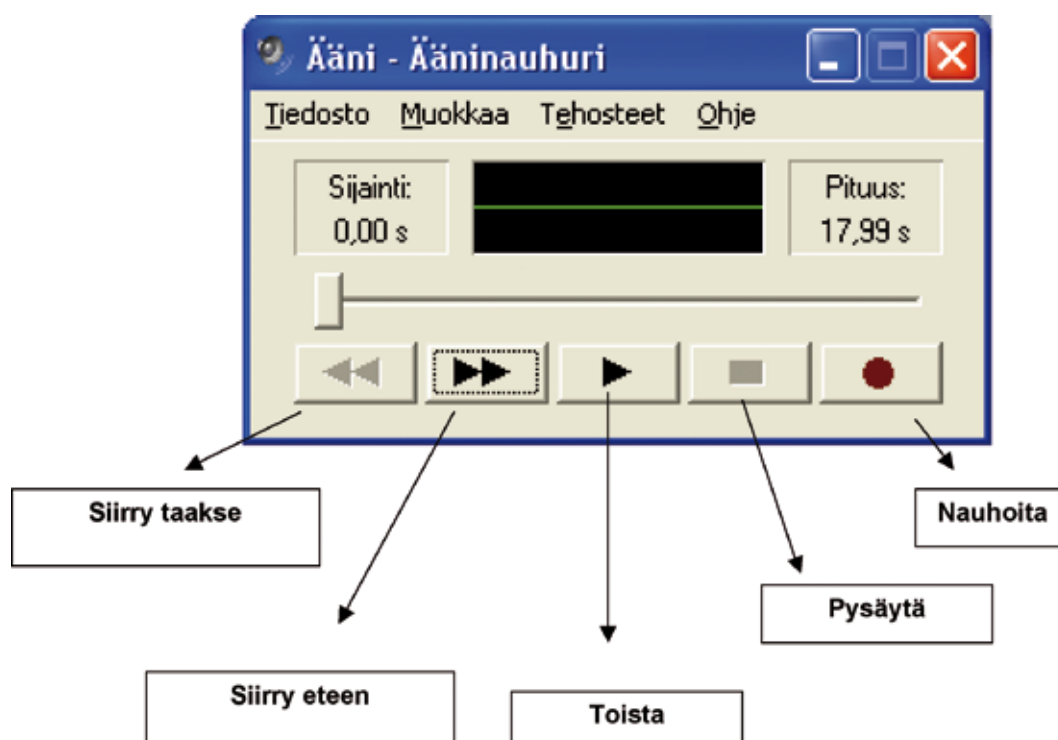

Tietokoneen käyttäminen ääninauhurina

Nämä ohjeet lähtevät siitä, että tietokoneeseesi on jo kytketty mikrofoni tai kuulokemikrofoniyhdistelmä.

- Käynnistä ääninauhuri-ohjelma > Käynnistä / Ohjelmat / Apuohjelmat / Viihde / Ääninauhuri

Ääninauhurin käyttöpainikkeet

Äänittäminen

- Laita mikrofoni valmiiksi
- Klikkaa nauhurin Äänitys-painiketta
- Aloita puhuminen

Mikäli äänitys toimii, näet vihreässä viivassa aaltoliikettä.

Puhu rauhallisella ja selkeällä äänellä. Älä huuda.

- Lopeta äänitys klikkaamalla Pysäytä-painiketta
- Klikkaa Siirry taakse -painiketta
- Kuuntele äänitys klikkaamalla Toista.
- Jos haluat tehdä äänityksen uudelleen, valitse Tiedosto / Uusi. Vastaa tallennuskysymykseen Ei. Aloita uudelleen kohdasta 2, 'Klikkaa nauhurin äänityspainiketta'
- Tallenna äänitiedosto.

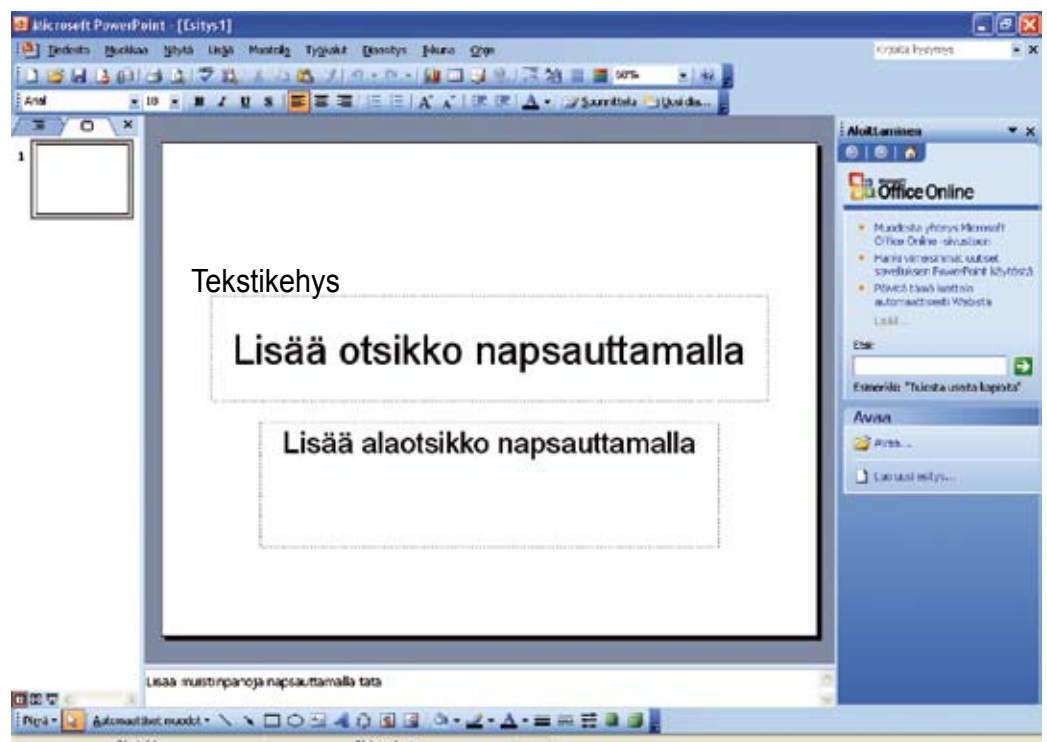
Microsoft Office PowerPoint 2003

Käynnistä PowerPoint-ohjelma:

- Käynnistä / Ohjelmat / Microsoft Office / Microsoft Office PowerPoint 2003

Ohjelma avaa ensimmäisen dian eli otsikkodian:

Valikkorivi
Vakiorivi
Muotoilurivi

Otsikkodia

- Kirjoita tarinasi nimi klikkaamalla Lisää otsikko napsauttamalla -tekstiä.
- Kirjoita oma nimesi klikkaamalla Lisää alaotsikko napsauttamalla -tekstiä.

Fontti

Halutessasi voit vaihtaa tekstin fontin klikkaamalla tekstikehystä, ja valitsemalla muotoiluriviltä sopiva fontti, koko ja väri. Tekstikehysten saat näkyviin klikkaamalla tekstin keskellä.

Tausta

Valitse dialle tausta valikkorivin Muotoile / Tausta -komennolla.

- Klikkaa vaaleansinisessä neliössä olevaa nuolta.
- Valitse taustan väri joko Lisää värejä... tai Täytön tehosteet... kautta. Jos haluat käyttää taustassa useampaa väriä, valitse Täytön tehosteet.
- Valitse haluamasi väri/värit ja klikkaa ok.
- Jos haluat käyttää samaa taustaväriä kaikissa dioissa, valitse Käytä kaikissa. Jos haluat valita jokaiseen diaan eri taustaväriä, valitse Käytä.

Esityksen tallentaminen

Kun olet saanut ensimmäisen dian tehdyksi, tallenna esitys. Tallennus tehdään valikkorivin Tiedosto / Tallenna nimellä kautta.

Muista myös tehdä välitallennuksia säännöllisesti klikkaamalla työkaluriviltä levykkeen kuvaa!

Uusi dia

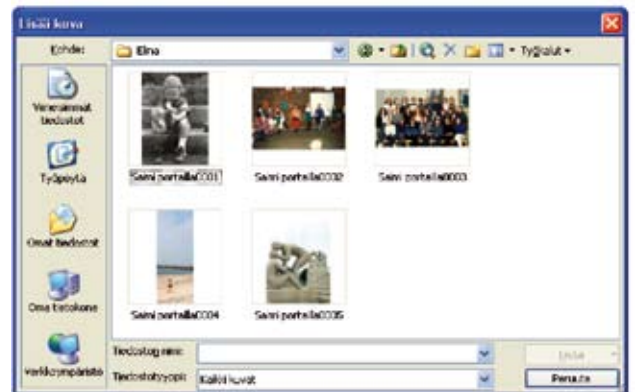
- Klikkaa Uusi dia -painiketta työkaluriviltä tai valikkoriviltä Lisää/Uusi dia.
- Valitse uuden dian pohja näytön oikeaan reunaan avautuneesta Dian rakenne-ikkunasta. Valitse joko Tyhjä-pohja tai Otsikko, teksti ja sisältö-pohja, jos haluat liittää kuvaan myös tekstiä.
- Muista myös valita dialle uusi taustaväri, jos et käytä samaa kaikissa.

Kuvan lisääminen diaan

- Klikkaa valikkoriviltä Lisää / Kuva / Tiedostosta.

-

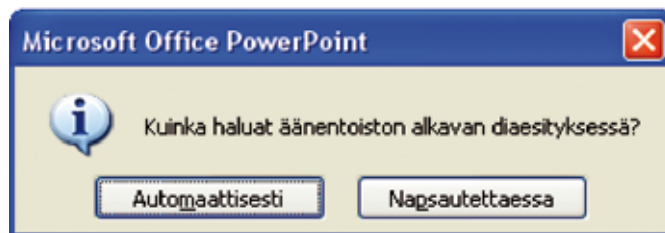
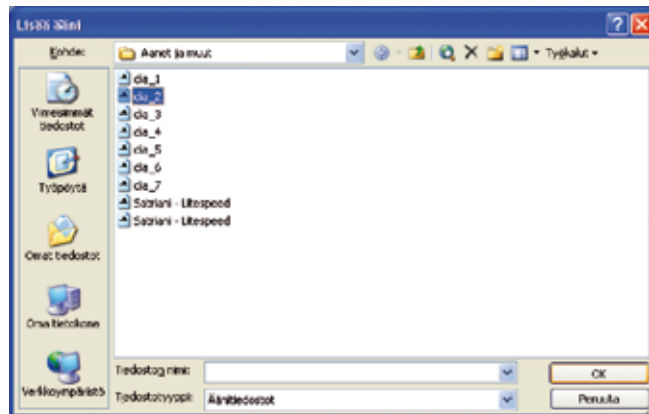
- Suurennä tai pienennä kuva sopivaksi kulmissa olevista pallois-
ta vetämällä. Kuvaa voi kääntää vihreästä pallosta. Kuvaa voi
siirtää raahaamalla kuva hiirellä oikeaan paikkaan tai nuolipai-
nikkeilla.

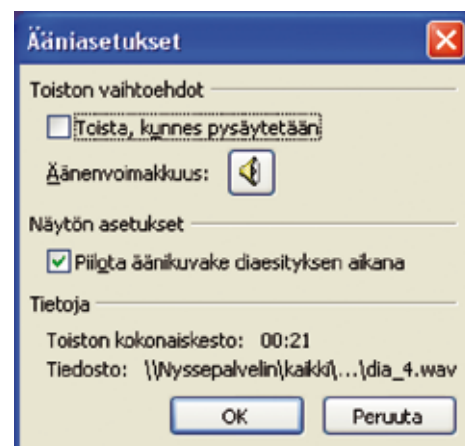
Äänitiedoston liittäminen diaan PowerPointissa

-

- Klikkaa Ääni tiedostosta... painiketta ja avaa oma kansiosi
- Valitse klikkaamalla tiedosto, jonka haluat liittää esitykseen ja valitse ok

- Valitse Automaattisesti.
Diaan ilmestyy kaiuttimen kuva
- Klikkaa kaiuttimen kuvaa hiiren oikealla painikkeella ja valitse: Muokkaa objekti: ääni
- Napsauta hiirellä Näytön asetukset kohtaan valinta: Piilota äänikuvake diaesityksen aikana ja napsauta OK

Esityksen katsominen

Voit katsoa esitystä valikkorivin Näytä / Diaesitys (F5) kautta. Esc-painikkeella pääset takaisin muokkaamaan tarinaasi.

Valmis esitys

Valmis esitys tallennetaan sekä esitys- että PowerPoint-esitys -muotoon. PowerPoint-esitys käynnistyy aina suoraan esitykseen, eikä muokkaukseen.

Valmiin esityksen katseluun täytyy tietokoneella olla asennettuna joko PowerPoint-ohjelma tai PowerPoint Viewer -ohjelma. PowerPoint Viewer -ohjelman voit ladata Microsoftin sivuilta ilmaiseksi.

7. luku

Tietoturva ja tekijänoikeudet

Teksti: Veijo Nikkanen, Kehitysvammaisten tukiliitto

Tässä luvussa kerrtotaan kahdesta tärkeästä asiasta: tietoturvasta ja tekijänoikeuksista. Eli miten pidät omat tietosi ja tallenteesi tallessa ja mitä voit vapaasti kopioida omiin tuotoksiisi ja mitä et.

TEKIJÄNOIKEUDET JA VELVOLLISUUDET

Tekijänoikeus ja tekijänoikeuslaki

Luovan työn tekijöillä, kuten esimerkiksi valokuvaajilla, piirtäjillä, kirjailijoilla, ohjelmoijilla, säveltäjillä ja sanoittajilla on oikeus tekemäänsä työhön. Tätä oikeutta kutsutaan tekijänoikeudeksi. Vain tekijänoikeuden omistajalla on oikeus hyötyä myymällä tekemäänsä työtä. Tekijänoikeuden omistaja voi myös antaa työnsä käyttöön ilmaiseksi tai myydä tekijänoikeuden eteenpäin. Eli alkuperäisen työn tekijällä ei välttämättä ole enää oikeutta päättää tekemästään työstä, mikäli hän on myynyt oikeutensa. Tekijänoikeus suojaa teosta koko tekijän elinajan, sekä 70 vuotta kuoleman jälkeen. Valokuvien suoja-aika on 50 vuotta kuvanottohetkestä.

Tekijänoikeus suojelee teoksia tai kokonaisuuksia, joilla on merkittävää yksilöllistä arvoa. Tekijänoikeus koskee sekä teoksen osaa, että kokonaisuutta. Musiikissa esimerkiksi koko kappaletta sekä esimerkiksi sanoitusta. Tietokoneohjelmissa koko ohjelmaa sekä tapaa jolla yksittäinen toiminto on toteutettu. Tekijänoikeus ei siis suojaa itse ideaa, vaan sen toteuttamistapaa.

Suomessa tekijänoikeuksia suojelee tekijänoikeuslaki. Laki määrittelee yhdessä kuluttajansuojalain kanssa kuluttajien ja tekijänoikeuksien haltioiden oikeudet.

Tekijänoikeuslain alaisen materiaalin käyttäminen ilman lupaa on rangaistava teko.

Musiikki

Musiikin kuunteleminen, tekeminen, käsitteleminen ja kopioiminen tietokoneella ovat arkipäivää. Tavallinen käyttäjä törmää tekijänoikeuskysymyksiin useimmiten musiikin käsittelyn yhteydessä. Tärkeintä on muistaa perussäännöt, eli musiikkia saa kopioida omaan käyttöön alkuperäisiltä levyiltä mutta kopioitua levyä tai musiikkia ei saa myydä eikä levittää eteenpäin, ei edes Internetissä.

Sallittua kopiointia

- Levyjen kopiointi kaverilta alkuperäisiltä levyiltä.
- Musiikin kopiointi kirjaston levyiltä ja kaseteilta.
- Musiikin kopiointi kaverille alkuperäisiltä levyiltä.
- Omien levyjen kopiointi, esimerkiksi korvalappustereoihin, tietokoneeseen.
- Varmuuskopiointi eli kopion ottaminen siltä varalta että alkuperäinen tuhoutuu.
- Laillisesti levitetyn musiikin kopiointi Internetistä.

Kiellettyä kopiointia

- Laitonta alkuperää olevasta kopiosta kopioiminen.
- Musiikin kopiointi maksua vastaan, eli piraattien myyminen. Piraatti on laittomasti valmis tettu kopio, jonka valmistamisen tarkoituksena on taloudellinen hyötyminen.
- Musiikin levittäminen ilman tekijänoikeuksien omistajan lupaa. Tekijänoikeuksien alaista musiikkia ei saa laittaa saataville esimerkiksi Internet-sivuille tai vertaisverkkoon. Tämä

koskee myös omia versioita näistä musiikkiesityksistä.

- Muiden tekemien laulujen levyttäminen itse ja myyminen ilman lupaa.
- Kopiosuojattujen levyjen kopiosuojauksen tahallinen ohittaminen eli murtaminen ja tämän jälkeen tapahtuva kopiointi.
- Musiikin kopiointi Internetistä, jos kopiointiin ei ole tekijänoikeuksien omistajan lupaa.

Ohjelmat ja lisenssit

Vaikka ohjelmat olisivat ilmaisia ja vapaassa levityksessä, tekijänoikeudet koskevat niitä yhä. Monia ohjelmia voi vapaasti käyttää kotona tai voittoa tavoittelemattomassa työssä, mutta mikäli niitä käytetään ansaitsemistarkoituksessa, niistä pitää maksaa.

Kun otat käyttöön uuden ohjelman, muista tutustua sen lisenssiehtoihin. Ohjelman lisenssiehdot kertovat, miten ohjelmaa saa käyttää, levittää ja muuttaa, sekä sen, pitääkö ohjelman käytöstä maksaa. Ohjelmat jaotellaan lisenssiehtojensa mukaan erilaisiin ryhmiin. Tavallisten, kaupasta ostettavien ohjelmien lisäksi tyypillisiä lisensoimistapoja ovat muun muassa

Shareware = Maksullinen tietokoneohjelma, jota saa maksutta kokeilla tietyn ajan, jonka jälkeen, mikäli jatkaa käyttöä, ohjelmasta tulee maksaa. (Esimerkiksi Paint Shop Pro)

Freeware = Ilmaiseksi levitettävä ohjelma. Tekijä on luopunut oikeudestaan saada rahaa ohjelman levittämisestä. Tällaista ohjelmaa saa vapaasti kopioida ja levittää, mutta sen levittämisestä ei saa saada taloudellista hyötyä. Ohjelmaa ei saa muuttaa. (Esimerkiksi Irfanview)

Open source = avoin lähdekoodi = avoimet ohjelmat = Ohjelma on vapaasti levitettävissä ja välitettävissä. Lähdekoodi tulee ohjelman mukana tai on vapaasti saatavissa. Tekijänoikeudet säilyvät ohjelman tekijöillä. Jos ohjelmistoon tehdään muutoksia, muutosten tulee olla myös vapaasti kaikkien saatavilla. (Esimerkiksi Gimp)

Vapaa ohjelmisto = Public domain = julkisohjelma = jota voi käyttää, kopioida, tutkia, muuttaa ja jakaa edelleen vapaasti, joko ilmaiseksi tai maksua vastaan. Tekijä on luopunut tekijänoikeuksistaan ja asettanut ohjelman vapaaseen levitykseen.

Kuvat ja luvat

Kuvien ottajilla, kohteilla ja käyttäjillä on omat oikeutensa ja velvollisuutensa. Seuraavat ohjeet koskevat kuvia jotka ovat julkisia ja kaikkien saatavilla. Internetissä olevat kuvat ovat kaikkien saavutettavissa. Ihmisten kuvaamiseen tarvitaan lupa, mikäli kuvia aiotaan esittää julkisesti ja henkilöt ovat kuvasta helposti tunnistettavissa.

Luvan kysyminen kuvattaessa on pakollista seuraavissa tapauksissa

Pukeutumistilat, intimitettisuoja loukkaavat/häiritsevät, kielletyt virastot ja suojatut alueet, yksityiset tilat ja kotirauhaa loukkaavat tilanteet. Intimitettisuoja loukkaavat esimerkiksi kuvat, joista ihminen on selvästi tunnistettavissa yksilöivän sairauden tai vamman johdosta ja josta hänelle voi koitua sosiaalista haittaa syrjinnän tai kiusaamisen muodossa. Jos ihminen on helposti tunnistettavissa kuvasta, kuvan julkiseen käyttämiseen täytyy kysyä lupa. Julkisuuden henkilöitä saa kuvata ja kuvia esittää julkisesti, mutta heidänkin kuviaan käytettäessä on muistettava yksityisyyden suojan kunnioittaminen.

Lupien antaminen - Oma työn arvostaminen

Tekijänoikeus suojelee myös sinun kuviasi. Voit antaa luvan kuviesi käyttöön joko suullisesti tai kirjallisesti. Oman työn oikeuksien antamisessa kannattaa olla tarkkana ja tehdä päätökset

tapauskohteisesti. Jos kuvaat jollekin, joka käyttää kuviasi ansaintatarkoituksessa tai hyötyy kuvistasi, voit pyytää korvausta. Korvauskäytännössä poikkeustapauksen muodostavat tilatut muotokuvat, joita tilaaja voi käyttää haluamallaan tavalla sekä haluamissaan paikoissa.

Toisten ottamien kuvien käyttö

Jos aiot käyttää toisten tekemiä kuvia esimerkiksi kotisivuilla tai julkaisussa, selvitä aina kuvien tekijänoikeudet ennen käyttöä. Tekijänoikeudet koskevat valokuvien lisäksi myös piirtämällä ja maalaamalla tehtyjä kuvia. Tuotteilla ja tavaramerkeillä on usein omat tuotemerkit ja mallisuojansa, joten tunnettujen valmistajien tuttujen tuotteiden tarkan kopioimisen ja esille laittamisen kanssa kannattaa olla tarkkana.

Internet ja kotisivut

Maalaisjärki ja terve päättely auttavat usein parhaimmin, kun mietitään mitä Internetiin voi laittaa esille. Muista myös se, että kaikki mikä on sallittua, ei ole usein suotavaa. Verkkojulkaisua säätelevät tekijänoikeuslain lisäksi sananvapauslaki, rikoslaki ja julkisuuslainsäädäntö.

Kotisivuja koskevat samat säännöt kuin muitakin julkaisuja. Mikäli muiden tekemiä tekstejä käytetään, tähän täytyy olla lupa. Lainauksissa tai otteissa täytyy olla maininta siitä, keneltä lainaus on. Toisten tuottamien tekstien esittäminen omina on aina plagiointia, eli taiteellista varastamista, tapahtuipa se missä tahansa muodossa.

Tavallisen WWW-linkin tekemiseen ei tarvita kohdesivun tekijän lupaa. Internetissä saatavilla olevaan aineistoon voi vapaasti tehdä tavallisia linkkejä.

Sellaisten linkkien tekemiseen, jotka avaavat kohdesivun omien sivujen sisään, kehykseen upotettuna, tarvitaan tekijänoikeuden haltijan lupa. Varsinkin silloin, kun on mahdollista, että sivun lukijalle voi syntyä väärinkäsitys materiaalin lähteestä ja tekijästä.

Lisätietoja tekijänoikeuksista:

Tekijänoikeuslaki www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404#a14.10.2005-821
Tekijänoikeusneuvosto www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus/tekijaenoikeusneuvosto
Tekijänoikeus www.minedu.fi/OPM/Tekijaenoikeus
Tietosuojavaltuutetun toimisto www.tietosuoja.fi

TIETOTURVA

Tietokoneen käyttäjän muistilista:

Kun koneella tehdään töitä, on tärkeää, että työt eivät joudu hukkaan tai väärin käsiin.

Tässä muutama ohje, joita noudattamalla voit parantaa tietokoneesi ja tietojesi turvallisuutta. Ohjeet koskevat tietokoneita, joista on yhteys Internetiin.

- **Varmuuskopioi tietosi talteen säännöllisesti ennen kuin vahinko sattuu.**

Suurin osa tietojen häviämisestä johtuu ihmisestä. Käyttäjä itse on suurin tietoturvariski.

- **Älä klikkaa hiirellä mitään sellaista Ok-nappia minkä tarkoitusta et tiedä.**

Mieti ennen kuin klikkaat myös sähköpostia lähettäessäsi. Väärin kirjoitettu sähköpostiosoite, ja viestisi päättyy väärälle vastaanottajalle.

- **Tuhoa tuntemattomat vieraskieliset sähköpostiviestit heti.** Älä myöskään klikkaa näissä viesteissä olevia linkkejä.

- **Älä avaa tuntemattomia tai vieraskielisiä sähköpostin liitetiedostoja.**

- **Älä lähetä turhia liitetiedostoja.**

Vältä turhaa liikennettä ja mieti missä liitteesi avataan, ja minne se lopulta päättyy.

- **Hanki tietokoneeseen virustorjuntaohjelma.**

Virustorjuntaohjelma valvoo ja estää virusten toiminnan. Virustorjuntaohjelman tiedot pitää päivittää säännöllisesti. Virustorjuntaohjelman päivityksessä koneeseen siirretään tiedot uusista tietokoneviruksista, joiden toiminta koneessa täytyy estää. Tarkista että virustorjuntaohjelmassasi on automaattinen päivitys käytössä, jolloin ohjelma hoitaa itse päivityksen aina, kun Internet-yhteys avataan.

- **Päivitä tietokoneesi käyttöjärjestelmä säännöllisesti.**

Varsinkin Windows-käyttöjärjestelmä on päivitettävä säännöllisesti, sillä useimmat tietokoneita saastuttavat virukset on tehty hyökkäämään Windows-koneisiin. Vaikka Windows on yleisin käyttöjärjestelmä koko maailmassa, tietoturvat ovat koskevat myös muita käyttöjärjestelmiä, joita täytyy myös päivittää.

- **Asenna palomuuriohjelma.**

Palomuri-ohjelma tai -laite suojaa tietokoneesi Internet-yhteyden kautta tulevilta hyökkäyksiltä. Palomuri pitää tietosi piilossa luvattomilta katselijoilta.

- **Säädä tietoturva-asetukset kuntoon.**

Ohjelmien tietoturvaominaisuudet ovat hyödyttömiä, mikäli ne eivät ole päällä tai säädetty oikein. Säädetäviä tietoturvaominaisuuksia löytyy käyttöjärjestelmästä, selaimesta, virustorjuntaohjelmasta, palomuurista ja sähköpostiohjelmasta.

- **Jos et tiedä mitä pitäisi tehdä, älä hätäänny,** vaan kysy kaverilta tai liikkeestä, josta koneesi hankit.

[illegible]